תלמוד בבלי · ראשונים · תוספות שאנץ · סדר נשים

תוספות שאנץ על סוטה

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות שאנץ על סוטה

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-שאנץ-על-סוטה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 9
דף ו. 9
דף ו: 11
דף ז. 12
דף ז: 12
דף ח. 13
דף ח: 13
דף ט. 14
דף ט: 14
דף י. 15
דף י: 15
דף יא. 16
דף יג. 16
דף יד. 17
דף טו: 19
דף טז. 19
דף טז: 21
דף יז. 21
דף יז: 22
דף יח. 23
דף יח: 23
דף יט. 24
דף יט: 25
דף כ. 26
דף כ: 27
דף כא. 28
דף כא: 28
דף כב. 29
דף כב: 30
דף כג. 31
דף כג: 32
דף כד. 34
דף כד: 36
דף כה. 36
דף כה: 37
דף כו. 37
דף כו: 38
דף כז. 39
דף כז: 39
דף כח. 40
דף כט. 41
דף כט: 43
דף ל. 47
דף ל: 49
דף לא. 49
דף לא: 50
דף לב. 51
דף לב: 52
דף לג. 53
דף לד. 53
דף לד: 53
דף לה. 54
דף לה: 55
דף לו. 56
דף לו: 56
דף לז: 57
דף לח. 57

דף לח: 57
דף לט. 58
דף לט: 58
דף מג: 58
דף מד: 59

דף ב.

אסורה לביתה פירש הקונטרס מספק כדילפינן לקמן כו' תחת אישה ונטמאה. אחד שאסורה לבעל ואחד שאסורה לבועל אם ימות בעלה או יגרשנה. ואחד שאסורה לאכול בתרומה לשון הקו'. וה"ה דהוה מצי למימר דאסורה לבועל אלא אגב דתנא לעיל ומותרת לאכול בתרומה תנא נמי ואסורה לאכול בתרומה דלעיל לא מיירי בדין בועל כמו שהיא מותרת לביתה. ואם מת חולצת ולא מתיבמת. ובגמרא יליף מנא לן והכי נמי הוה מצי למיתני פלוגתא דב"ש וב"ה דנוטלות כתובה ולא שותות וב"ה אומר' שאינן נוטלות כתובה אלא בממונא לא מיירי הכא:

גמ' מכדי תנא מנזיר סליק מאי שנא דקתני סוטה ואע"ג דאין סדר למשנה פי' בריש פ"ק דבבא מציעא:

כל הרואה סוטה בקלקולה פ"ה בניוולה ובושתה שמנולין אותה (ממקום למקום שמטילין אותה) וקושר חבל למעלה מדדיה יזיר עצמו מן היין שהיין מביא לידי קלות ראש והוא גרים לה לשון הקונ'. המקנא דיעבד אין לכתחלה לא. ותימה דהא איכא הרבה מקומות דלא פריך כי הכא כגון המביא גט לאשתו וכן השולח דהוי אפילו לכתחלה. וי"ל דלא פריך ליה אלא היכא דאיכא למטעי דהוי לשון דיעבד. אי נמי י"ל דלא פריך ליה אלא היכא דמצי למימר ביה תירוץ:

וקשה לזווגן כקריעת ים סוף שנאמר אלהים מושיב יחידים ביתה. פ"ה יחידים אדם יחיד ואשה יחידה והוא מזווגן יחד והוא קשה כמו מוציא אסירים ישראל בכושרות בחדש כשר לא חמה ולא צינה. וא"ת אמאי נקט קריעת ים סוף טפי משאר נסים של יציאת מצרים. וי"ל דמ"ד בכושרות דר' מדרשי' בעלמא בבכי ובשירות בכי למצרים ושירות לישראל והיינו קריעת ים סוף שבאותו נס היה כן ואמר ר"ת פי' מדמי ליה ליציאת מצרים וקריעת ים סוף שבאותו ענין שטבע הקב"ה את המצריים בים כדי להציל את ישראל כמו הורג בעלה של זה ואשתו של זה ומשיאן זה לזה דבזיווג שני קא מיירי כדמפרש בסמוך. איני והאמר רב יהודה (רב אדא) [אמר רב] ארבעים יום פ"ה איני מי הוי זיווג לפי רשע וזכות והא מקודם (רשעיו וזכותיו) [יצירתו] מכריזין את זיווגו וא"ת הכל גלוי לפניו והוא בידו הא אמר במסכת נדה דמלאך הממונה על ההריון נוטל הטיפה ומביאה לפני הקב"ה ואומר טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש חכם או טפש עני או עשיר אבל צדיק ורשע לא דאין זה בידי שמים [שאין נודע רשעו וזכיותיו]. כדאמרי' הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים כפ"ה. זווג שני כגון אלמון לאלמנה אבל בחור שנשא אלמנה או אפכא הוי כמו זווג ראשון. ע"כ לא פליגי אלא בקינוי וסתירה כמ"ש לא פליגי אלא

כדאי' דר' יוסי לקמן (מוחק) הוא לומר דקאי ע"כ לא פליגי אדר' יוסי דפליג לקמן ולפ"ה ניחא דפירש הכי ע"כ לא שמעי' בפלוגתייהו דבעי' ב' עדים אלא לקינוי לר' אליעזר ובשתיה לר' יהושע אבל בטומאה עד אחד נאמן. פ"ה אם יש עדים בקינוי ובסתירה ויש עד אחד שראה שקלקלה באותה שעה נאמן ואינה שותה ויוצאה בלא כתובה ואסורה לבעל ולבועל ולתרומה לשון הקונטרס. וא"ת מנא לן דבטומאה עד אחד נאמן אימא דבעי שנים. וי"ל דאמתני' דמייתי אחר זה סמיך ועוד אומר הרב אלחנן מדלא קתני ר' יהושע אף משקה ע"פ עדים אלא קתני משקה לה משמע דדוקא משקה בעי שנים אבל בטומאה בעד א' סגי דאי בעי בטומא' ב' היה לו לומר נמי וטומאה ע"פ שנים כיון דאיירי בדיני סוטה:

דף ב:

אלא טעמא דכתב רחמנא לא יקום עד אחד באיש. וא"ת לא לכתוב רחמנא ועד אין בה לא יקום עד אחד באיש וממילא שמעינן דעד אחד נאמן בסוטה משום דאיכא רגלים לדבר. וי"ל דאין זה סברא כל כך להאמין עד אחד מכח סברא אי לאו דנפיק לך מקרא. ואי אפי' חד ליכא אלא במאי מתסרא דאין לומר דאיתסרא משום דאיכא רגלים לדבר משום דאין לנו לאוסרה בלא עד א' לכל הפחות משום טעמא דרגלים לדבר. דאתיא דבר דבר מממון כתיב בנואפת כי מצא בה ערות דבר וכתיב בדיני ממונות על פי שנים עדים יקום דבר. ומי מצית אמרת דאין נאמן בה. פ"ה ומי מצית אמרת דאי לא גלי' רחמנא דכל עד שנים הם דאנא אמינא דהאי עד אין בה אין נאמן בה קאמר א"כ בה הכתוב להקל עליה והא מדכתיב והיא לא נתפשה אועד אין בה נהי דרישי' דקרא איכא למימר על ידי שנים עדים ושכב איש אותה בעדים ועד א' אין נאמן אלא והיא לא נתפשה היכא קאי אאין נאמן בה הא אמרת דלא מחזקי' לה בנבעלת. לשון הקונטרס:

לדברי ר' יוסי אין לדבר סוף מאי נינהו דזימנין דלא קנאי י"מ אין לדבר סוף לפי שאין המים בודקין אותה אם לא קנא והיא אומרת שזנתה א"כ מוציא לעז על המים המאררים. אדרבה משנתינו עיקר (וי"א) [י"מ] הכי אדרבה משנתינו עיקר דכיון דקינא לה על פי שנים תהא מוזהרת אבל במילתא דר' יוסי בר' יהודה דמיירי דלא קנא לה מתהלה היא לא תזהר מליסתר:

שכבר קנא לה בעדים שלא על ידי כעס. הכא ליכא עיקר שהרי לא קנא לה בפני עדים ולכשיכעוס נקל לו לומר קנאתי והוא ימצא לה סתירות הרבה ל"ה:

דף ג:

וגם מבני התושבים כל תושב היינו שבא ממקום אחר ונתישב כאן ואמר קרא דמותר לקנות מבניהם אשר היו להם מבנות ארצך. ולא מן הגרים בארצך בנים הנולדים במקומות אחרים מבנות שאר אומות והביאום לבניהם לגור כאן. ל"ה:

הכי הוי גירסת הספרים איידי דכתיב בהם כתיב ובאחיכם לכדתנא דבי ר' ישמעאל וקשה וכי בשביל שכתוב בהם ולא באחיכם כתיב ובאחיכם וכפל את דבריו על חנם ואין חוזר ואומר כלום. והגיה רש"י איידי דכתיב ובאחיכם כתיב בהם. וכי תימא מה מועיל גרסא זו מן האחרת ואומר רבי דהועיל דהא עתה חזר בו ממה שאמר לעיל רבי ישמעאל לעולם בהם תעבודו אתא למשרי אחד מן האומות שבא על הכנענית אלא איצטריך למדרש בהם ולא באחיכם ולרבי ישמעאל איידי דכתיב ובאחיכם כתיב נמי בהם לכדתנא [דבי ר"י] וכתיב בהם תעבודו דהוי דבר שנתחדש בה. וקשה להר"מ דאמאי לא קאמר דאיצטריך בהם ובאחיכם לעשה ולא תעשה מדכתיב בהם ולא באחיכם [לאו] הבא מכלל עשה עשה ובאחיכם לא תעשה דכי האי גונא בפרק איזהו נשך גבי לא תשיך. ועוד דאם נאמרה ונשנית דלעולם בהם תעבודו כתיב מקמי קרא דובאחיכם ואינו כגון דאמר לעיל [איידי] דכתב לה כתב לא יטמא דלעולם כתוב הפסוק המיותר באחרונה. [ונראה] לקיים גירסת הספרים איידי דכתב בהם כתב נמי ובאחיכם לעולם כדפרקינן מהם תקנו נפקא לן למשרי אחד מן האומות שבא על הכנענית ובהם איצטריך בהם ולא באחיכם. ואיידי דתנא בהם תנא נמי באחיכם לכדתנא דבי ר' ישמעאל דכל פרשה שנאמרה ונשנית וכו' ואיצטריך למכתב כדרשי' בב"מ כפ' איזהו נשך גבי רב שעורים באותו שאינו נוהג בשורה מנין שאתה מותר לשעבד בו ת"ל לעולם בהם תעבודו [ובאחיכם] והיינו דבר שנתחדש בה והתלמוד לא היה חושש לפרש איזהו דבר נתחדש בה:

בדקריא לשומשמא. פ"ה קריא תולעת של שומשמין. וי"א קריא לשון קרי שהוא חם ושומשמין הוי מין תולע שקורין פרמייל (דכל דבדקה ליה התולע ועי"א קריא לשון קרירות דכל קרקע לו):

דף ד.

ה"א כדי טומאה וארצותה פ"ה שיפתה אותה וידבר על לבה כדי שתתרצה קמ"ל דמאי טומאה ביאה לחוד דאיכא למימר קודם נתרצית ואי תנא כדי ביאה כו' קמ"ל כדי הראה דהראה כגמר דביאה לכל העריות כדאיתא בפרק הבא על יבמתו. ואי תנא כדי הראה

ה"א כדי הראה וארצותה ואפילו תנא כדי ביאה כדי הראה וארצותה ואפילו תנא כדי ביאה כדי הראה לא אמעיט ארצותה דאנא אמינא הראה למעוטי גמר ביאה ומיהו ארצותה בעי דהכא הוה משמע כמה שיעור סתירה כדי ביאה ואנא אמינא כל צרכי ביאה דהיינו ארצותה וגמר ביאה והדר תני הראה לומר ביאה הראה אכתי ארצותה לא ממעיט הילכך תנא ברישא כדי טומאה דמשמע טומאה וארצותה והדר מפרש ומאי היא טומאה כדי ביאה וע"כ ארצותה אימעוט דהא ביאה כולה גמר ביאה משמע ולא מיעט אלא ארצותה והדר תני הראה לומר דלא בעי גמר ביאה וממילא שמעי' דאי תנא כדי טומאה כדי הראה ולא תני כדי ביאה אכתי לא הוי ממעטינא ארצותה דכדי טומאה כדי טומאה וארצותה משמע והראה דפריש בתריה תו לא ממעטינא אלא גמר ביאה הילכך איצטרי' כולהו ע"כ ל"ה. וכמה כדי טומאה כדי הקפת דקל וליכא לאקשויי הואיל וסוף סוף שיעור הקפת דקל היא ליתני כמה שיעור סתירה כדי הקפת דקל דאיבעי ליה לתנא לפרושי איסור סתירה משום מאי כפ"ה ובתוס' וירושלמי גבי שיעורין הללו כמה היא הראה כדי הקפת ידו שלימה א"ר יוסי כל השיעורין הללו חוץ מהתרת סינר. התם אמר בן עזאי כדי לצלות ביצה והכא אמר כדי לשתות ואידי ואידי חד שיעורא הוא וליכא לאקשויי א"כ היינו רבי יהושע דאמר לעיל כדי לשתותו ואמר בתריה כדי לצלות ביצה משום דר' יהושע אמר דבעי מזיגה עם השתיה דסתם מזיגה למשתיה מיד הוא אבל הכא ר"ל לשתותו בלא מזיגה [דהיינו] כדי לצלותו. בעי רב אשי במרחק או במקרב. תמה אמאי לא קא בעי בהקפת דקל באלימא או בקטיפא דבשלמא גבי כוס סתם כוס הוי מרביעית. וכן ביצה סתמא דתרנגולת ובינינות אלא מדקל אמאי לא בעי באיזה דקל מיירי. ושמא ר"ל כדי הקפת דקל בינוני:

דף ד:

והא איכא ב"ע דלא נסיב כדאמר ביבמות מה אעשה ונפשי חשקה בתורה אפשר לעולם להתקיים על ידי אחרים. כל האוכל לחם בלא נטילת ידים כאלו בא על אשה זונה שנאמר כי בעד אשה זונה עד ככר לחם. פי' דריש ליה מסיפיה לרישיה בשביל ככר לחם מתחייב בעונש של אשה זונה ולהכי מדמי ליה לאשה זונה משום דכשאוכל בלא נטילה הוי אכילה הפקר וזונה זו מפקרת היא. ה"ג במלתיה דרבה בעד ככר לחם עד אשה זונה מיבעיא ליה דמשמע בשביל ככר לחם רב העונש עד כדי אשה זונה. וה"ה נמי אי הוה כתיב עד אשה זונה בעד ככר לחם לא הוה קשה ליה לרבא דודאי מסיפא לרישיה מידרש קרא אלא עד ובעד קא קשיא ליה דגבי ככר לחם הוה ליה למכתב בעד

ל"ה. המזלזל בנטילת ידים שאוכל תמיד בלא נטילת ידים נעקר דהעובר על דברי חכמים חייב מיתה שנאמר ופורץ גדר ישכנו נחש. מים ראשונים שלפני אכילה צריך שיגביה ידיו ראשי אצבעותיו שיהו המים משופעין לצד זרועותיו שמא יצא מים חוץ לפרק וכו' כדתנן במס' ידים שצריך לשפוך מים על ידיו ב' פעמים הראשונים מטהרין את הידים מן הטומאה והשניים מטהרין את המים הטופחין על ידיו שנטמאו תחלה מפני הידים ותנן התם הידים מטמאות עד הפרק כלומר מן הפרק ולמטה גזרו עליהם להיות שניות ופוסלות את התרומה ומטהרות בנטילה עד הפרק שעד הפרק צריך נטילה. נטל את הראשונים ואת השניים וחזרו ליד טהורות שהרי טהרו שניים את הראשונים. נטל את הראשונים חוץ לפרק ואת השניים עד לפרק וחזרו ליד טמאות כלומר על השניים לא הקפיד ליטול עד מקום שיצאו אלא עד הפרק כמשפט. וא"כ המים שניים לא טיהרו את הראשונים שיצאו חוץ לפרק הילכך צריך שיגביה ראשי אצבעותיו למעלה שלא יצאו המים הראשונים ויטמאו את הידים כן פירש הקונטרס. אחרונים של אחר הסעודה שתקנו חכמים מפני מלח סדומית שמסמא את העינים צריך שישפיל ידיו למטה כדי שתרד הזוהמא של תבשיל שבידו שהרי להעביר את הזוהמא הן באין:

דף ה.

אפי' עשה צדקה בסתר שנאמר מתן בסתר יכפה אף יד ליד לא ינקה. והכי אמרינן במדרש משלי (פ' י"א) כשאדם בא על אשת איש ונזדמן לו עני אחד ונתן לו פרוטה לצדקה ואומר לא היה הקב"ה מזמין לי אותו עני לעשות צדקה אלא א"כ מחל לי אותו עון על זה נאמר יד ליד לא ינקה:
בכל מכל כל אברהם כתיב ביה וה' ברך את אברהם בכל. יצחק כתיב ואוכל מכל. יעקב כתיב וכי יש לי כל וי"א וכל אשר תתן לי:
וגבוה ממרחק יידע [רישא דקרא] כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע. פי' הגבוה ממרחק מקודם שתבוא עליו פורענות ימים רבים יידע שכינה מתאוננת עליו כמו וידע אלמנותיו וכן ויודע בהם אנשי סכות:
השם אורחותיו. הפסד מצוה כנגד שכרה:

דף ו.

מתני' אלו אסורות לאכול בתרומה. פי' אם היא אשת כהן האומרת טמאה אני לך וה"ה דאסורה לבעלה וכדתנן אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאה ולא דמי להההיא דתנן

בפ' בתרא דנדרים בראשונה היו אומרים שלשה נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך. השמי' ביני לבינך נטולה אני מן היהודים חזרו לומר האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה ואינה אסורה לבעלה דלמא נתנה עיניה באחר ו הכא לא חיישינן דשמא עיניה נתנה באחר. וי"ל דהיינו טעמא דהכא איכא רגלים בדבר שהרי קינא לה ונסתרה וליכא למיחש דשמא עיניה נתנה באחר ומ"ה כשאמרה טמאה אני נאמנת אבל התם ליכא רגלים לדבר וכשאומרת טמאה אני היא משקרת ושמא עיניה נתנה באחר ומהאי טעמא ניחא שפיר הא דקאמר התם בתר הכי דאמרה טמאה אני אוכלת בתרומה שלא תוציא לעז על בניה והכא קאמר דאסורה לאכול בתרומה בכל ענין דמשמע בין יש להם בנים בין אין להם אלא לאו משום דכאן שהיא ספק סוטה ואיכא רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ויש בה חששא בכך ולכך היא נאמנת ואינה אוכלת בתרומה אבל התם ליכא רגלים לדבר. וכן נראה מתוך הירושלמי דקאמר התם על הך משנה מתני לא כהך משנה ראשונה דתנינן תמן בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני ומשני א"ר יהודה א"ר בון אפילו תימא כמשנה אחרונה ושאני הכא דאיכא רגלים לדבר. ומשמע דה"פ מתני' דקאמר שוברת כתובתה ויוצאה לא אתיא כמשנה ראשונה דהתם אמר דנוטלת כתובתה ומשני ר' בון אפי' תימא כמשנה אחרונה דקאמר התם דאינה אסורה לאכול בתרומה ואם תיקשי מכלתין דקאמר דאסורה לאכול בתרומה שאני התם דרגלים יש לדבר שהרי קינא לה ונסתרה. עי"ל דהא דקאמר התם דמותרת לאכול בתרומה היינו לרב ששת משום דמירי באונסין דאשת כהן דלא שכיחי אבל הכא מירי ברצון דכיון שקינא לה ונסתרה א"כ נבעלת ברצון ומ"ה אמרי' דאסורה לאכול בתרומה. ושבעלה בא עליה בדרך פי' דשוב אין המים בודקין אותה כדאמרי' ונקה האיש מעון שלא בא עליה לאחר שנאסרה לו האשה ההיא תשא את עונה אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו:

גמ' ואנהר לן עיינין ממתני' סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה דאמר קרא ועד אין בה ואע"ג דדרשי' לעיל דעד א' נאמן בסוטה ולסוטה ודאית שלא תשתה עוד מ"מ אין המקרא יוצא מידי פשוטו. ודרשי' ליה נמי הכי ועד אין בה הוא דאמר והביא האיש את אשתו וכל הפרשה הא יש בה עד אין המים בודקין אותה ואנהר לן עיינין ממתני' הביא לנו ראיה לדבריו ממתני' ואע"ג דהביא מן המקרא מ"מ קרא אינו ראיה כל כך דהא דרשיניה לעיל לסוטה ודאית ויש בה עד אחד לפנינו וללמד שלא תשתה ל"ה. אילימא מקמיה דתשתה זונה היא פ"ה פשיטא דאסורה בתרומה דהא תני לה האומרת טמאה אנו ולא נהירא דא"כ הו"ל למפרך הא תנא ליה ברישא. אלא נ"ל

זונה היא וקי"ל דזונה אסורה לאכול בתרומה כיון שנבעלה בעילת זנות כדאמרי' בפ' י' יוחסין תנא אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן שהן כסדר חייב על כל אחת ואחת וקאמר דההוא תנא אית ליה איסור מוסיף אבל איפכא כמו זונה וחללה וגרושה ואלמנה אינו חייב אלא אחת דאין כאן איסור מוסיף ואמאי לא כיון דאינה מותרת לאכול בתרומה אלא ש"מ דאסורה. וה"נ אמרי' לקמן פ' כשם תרומה נמי לא תיבעי שהרי עשאה ספק וה"נ אמרי' בפרק החולץ:

דף ו:

תיגלאי מילתא למפרע דשהדי שקרי נינהו. הק' הר"מ מפונטייזא לר"ת לעולם אימא לך דלאו שהדי שקרי נינהו והאי דלא בדקי לה מיא משום דשמא בעלה בא עליה בדרך דאין המים בודקין אותה. והשיב לו ר"ת תשובתך בצדך דמשני רב יוסף דאימר זכות תלה לה. וה"ה דבא עליה בדרך דתולה ואפילו לרב ששת דפליג עליה ואמר דאין זכות תולה לה ליכא למיחש שמא בא עליה לא מיבעיא לרבנן דאמרי מוסרין לה שני תלמידי חכמים שלא בא עליה דליכא למיחש להכי אלא אפי' לר' יהודה דאמר דאפי' בעלה נאמן עליה בדרך ליכא למיחש דאטי בשופטני עסקי' שאינו מנוקה מעון שבא עליה בדרך ואחר כך משקה אותה אלא לאו ש"מ ליכא למיחש להכי. ותדע דא"כ לר' שמעון אתה מוציא לעז על הטהורות ששתו שיאמרו טמאות היו אלא שבעליהן באו עליהן בדרך דליכא למימר דר' שמעון סבר דכמו דבזנות לא תלינן עדות נמי לא תלינן דהא כיון דמקרא נפקא לן דאין המים בודקין אשתו כשבא עליה בדרך תלינן דלא פליג ר' שמעון אקרא וה"נ משמע לקמן דפרכי' ליה לר' שמעון והא איכא עדים במדינת הים ומשני עדות דמדינת הים לא שכיח ואמאי לא קאמר עדים במדינת הים לא תלו אלא ש"מ דסבירא ליה כיון דתלו בקרא ומה שאמר בעון בניו ובנותיו של אדם אין המים בודקין הים לא שכיח ואמאי לא קאמר עדים במדינת הים. לחוש שמתנונה כדפרי' ועוד דלקמן אמרי' דאין זה מן התורה אלא דברי קבלה שהתקין ריב"ז מלהקנות מפני שרבו המנאפין ומייתי קרא מדברי קבלה. רב ששת סבר לא פליגי רבנן עליה דרבי במתנוונה דכי פליגי רבנן בסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד אבל במתנוונה לא אפלוג דכל מי שזכות תולה מתנוונה היא וזו הואיל ולא מתנוונה לא תלה לה זכות אלא שאינה ראויה ליבדק כלל משום עדים. ורב יוסף סבר ראויה ליבדק משום עדים רק דהזכות תלה לה ואי משום דלא מתנוונה הא מני רבנן היא דאמרי רבנן זכות תולה לה ולא איירי במתנוונה כלל

דקסברי לא היתה מתנוונה. ואלו שמנחותיהן נשרפות מנחת קנאות עשירית האיפה קמח שעורים נשרפות למטה דבית הדשן:

דף ז.

עדים במדינת הים לא שכיחא ולא מסקי אינשי אדעתייהו למחשדינהו לטהורות בהכי והאי דשני לעיל לר' שמעון מדזכות לא תלו עדים נמי לא תלו משום דאכתי לא היה קיימא לן דרשא דהאי קרא. וא"ת היאך יוציאו לעז על הטהורות שיש עדים במדינת הים כיון שהיא יולדת והא אמר לקמן דאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח ואם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים. וי"ל דאינו דבר הניכר כל כך ולא מסקינן אדעתייהו:

סוטה שהיא בלאו פי' דלא יוכל בעלה הראשון ואמרינן בפ"ק דיבמות אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה הנסתרת:

ואומר מים גנובים ימתקו וגו' תימה מאי ואומר הא כבר נפרך הק"ו וי"ל דה"פ וכי תימא דיש לו לבעל להיות נאמן על אשתו דכיון שהיא שנואה בעיניו לא יבא עליה ומ"ה מייתי ואומר מים גנובים ימתקו וחיישי' שמא יבא עליה:

מתני' היו מעלין אותה לב"ד הגדול שבירושלים והקשה ה"ר אלחנן דאמאי לא חשיב אותה גבי מילי דבעו ב"ד של ע"א פ"ק דסנהדרין וי"ל דתנא ושייר דהכי נמי לא קתני זקן ממרא דצריך ב"ד של ע"א. ומעלין אותה לשער המזרח ומשם לשער נקנור פ"ה נקנור אדם גדול היה והביא דלתות נחשת מאלכסנדריא של מצרים לאותו שער ונעשו בו נסים כדאמר בסדר יומא ונקראו על שמו הוא שער העליון שבחומה שבין עזרת ישראל לעזרת נשים ששם משקין את הסוטות שלא נתקדש בקדושת העזרה עובי חלל אותו השער מפני המצורעין שמכניסין ידיהן לבהונות ליתן מדם האשם על בוהן ידו ומחוסר כפורים שנכנס לעזרה בכרת. לפי' לא קדשום שיוכל לעמוד בחלל השער שאם היה הכהן מוציא את דם האשם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל ביוצא. לפי' צריך להכניס ידו לתוך חלל העזרה וביאה במקצת שריא רחמנא ושם משקים סוטות דבעי לפני ה' ל"ה:

ואם נפרמו פרימה גדולה מקריעה שנקרע לקרעים הרבה דמינצייר"ר בלע"ז כמו ההוא דפרים סילקא ל"ה.

דף ז:

לבדם נתנה הארץ פ"ה יהודה זכה למלכות בתוספתא דברכות (פ"ד) קאמר דראובן נטל תחלה חלק בעבר הירדן:

היו עצמותיו מגולגלין פ"ה איבריו היו מתפרקין בארונו מפני שנדה את עצמו בערבונו של בנימין וחטאתי לך כל הימים אפי' לעולם הבא ומהכא נפקא לן נידוי של תלמיד חכם אפילו על תנאי בא ל"ה:

מי גרם שיודה יהוד' פ"ה דאמרי' במדרש ר' תנחומא בשעה שאמר יהודה צדקה ממני אמר ראובן גם אני בלבלתי יצועי אבי ועכשיו יחי ראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי וזאת ליהודה בתמיה שעצמותיו מגולגלין:

על איברי לשפא למקום שנתקו משם כמו דשף מדוכתיה:

מאן דמפרש הטאיה. והתם (ביומא פ"ז) רמי כתוב אחד אומר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב אחר אומר ומודה ועוזב ירוחם. לא קשיא כאן בחטא המפורסם טוב לו להודות לרבים דנראה שאינו נכלם בדבר. ש"מ ממתני' כותבין שובר ופלוגתא היא (בב"ב ק"ע). רבא אמר במקום שאין כותבין. וקשה דהא רבא גופא אמר בגט פשוט דכותבין שובר משום דעבד לוה לאיש מלוה והכא משמע דלית ליה. וי"ל דאית ליה דכותבין והא דקאמר הכא במקום שאין כותבין דיחוי בעלמא הוא כלומר מהא לא תפשוט מידי דאיכא לאוקמא במקום שאין כותבין:

דף ח.

אתיין וקיימן אקרביהון שמקריבין קיניהן לטהרן באכילת קדשים ומצווה על האדם שיעמוד וישמור על קרבנו ונפקא לן בספרי מתשמרו להקריב לי במועדו ומי שיוכל ליכנס לעזרה נכנס ואלו שלא היו יכולות מפני שהן מחוסרו' כפרה עומדות בחלל שער נקנור שלא נתקדש ל"ה. מכסין אותו פרק אחד כשנסקל חתיכת בגד מלפניו. ויתגרו בה פרחי כהונה. פ"ה פרחי כהונה לאו דוקא אלא נקט אותם על שהן מצויין בעזרה יותר משאר בני אדם:

דף ח:

חבל המצרי מהו שיעכב בסוטה. תימה למה יעכב והלא פריעה דכתיב בקרא אינו מעכב דהא אמר רבי יהודה אם היה לבה נאה אינו מגלה ואם היה שערה נאה אינו פורעו. וי"ל דסבר כרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה. עוד (אית בידו) [יש לומר] דקרא לא מיירי אלא היכא שאין לחוש להרהור. דין ד' מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג. וקשה מדאמרי' (במכות דף י) שנים אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד הקב"ה מזמנן לפונדק אחד זה שהרג בשוגג עולה בסולם ונופל על אותו שהרג מזיד ואמאי והא לא

מחייב סקילה שזה שנופל עליו הרי כמו אבן שנסקל בסקילה שנותנין על כריסו. וצ"ל דמיירי שהנופל יש לו בידו סייף או סכין כשנופל על חבירו הוא מתיז ראשו בסייף כמו שעושין במלכות:

דף ט.

ג' כוסות האמורות במצרים הוא בחלום שר המשקים של פרעה ובמדרש יש דלעתיד משקה הקב"ה האומות כוס התרעלה וכשיגיעו למצרים ואמר כבר שתיתי פעמים יאמר לה הקב"ה שתה דאין שתיה זו כאחרות אלא לא תק עוד והיינו דכתיב אך שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ:

אמר מנימין גר המצרי אני מצרי וכו' כדי שיהא בן בני ראוי לבוא בקהל וא"ת איהו הוי נמי כשר כיון דסנחריב עמד ובלבל כל העולם חוץ ממואב כדאמר בפרק תפלת השחר וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין והלא עלה סנחריב ובלבלן. וי"ל דסנחריב לא בלבל אותן של מצרים אלא הביאן בחבלים ובשלשלאות עד לפני ירושלים וכשהצליח חזקיה וראו הנס השלימו עמו וקבלו עול שמים עליהן והחזירן למקומן אי נמי י"ל דההוא דמנימין דהכא היתה אחר מ' שנה שפסקה גלותן וחזרו למקומן וה"נ קאמר התם [בתוספתא דידים] דאמר מנימין כשראה שהתיר ר"י ליהודה גר העמוני ואמר להם אף אני כמו כן אמרו לו לארצך יש קצבה לאחר מ' שנה כדכתיב בקרא גבי מצרים מקץ מ' שנה אשיב ולו אין קצבה:

ומיהו פ"ה הכא דלית ליה הא דאמר עמד סנחריב ובלבל כל העולם והכי נמי קתני (בפרק בתרא) [בתר דהך] מילתא [בתוספתא] דקידושין אמר לו [ר"ע] מנימין טעית שכבר עלה סנחריב. ל"ה. משנבנה מקדש ראשון נגנז אהל מועד ולית ליה להההוא תנא כמאן דאמר דארון גלה לבבל כדאמר ביומא אלא סבירא ליה כמאן דאמר יאשיהו גנזו:

דף ט:

וכן מצינו בקין נתן עיניו בתאומה יתירה שנולדה עם הבל דשני תאומות נולדו עמו דכתיב את אחיו את הבל שני אתין ב' ריבויין. קרח על כהונה ונבלע. בלעם בממונו של בלק לקלל ישראל ונהרג במדין כשהלך ליטול שכר כ"ד אלף שנפלו מישראל בעצתו. דואג אביר הרועים וגדול שבתלמידים היה ונתקנא בדוד כדכתיב הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי ואמר בהגדה בפ' חלק כל הפסוק הזה אמרו דואג בלשון הרע. ואחיתופל נתן עיניו במלוכה כדאמרינן ראה אש יוצאה מאמתו וכסבור שעתיד למלוך. גיחזי

בממונו של נעמן ונצטרע אבשלום במלכות ונהרג אדניה באבישג ונהרג ועוזיהו בכהונה והצרעת זרחה במצחו. ל"ה. גנב לב אביו ולב בית דין פ"ה שאמר אלכה ואשלמה את נדרי. וכתיב ואת אבשלום הלכו מאתים איש (וא"ת) [ואמרי' בירושל' דסוטה] שעל ידי מצות דוד אביו הלכו עמו אמר לו כתוב לי שילכו עמי אלו שנים שאבחר וכתב לו והיה מראה חותמו של דוד לשנים והולכין וכן לשנים אחרים עד שכנס מאתים איש וכולן ראשי סנהדראות הרי גנב לב אביו ולב ב"ד. ל"ה:

תחלת קלקולו מיהא בעזה היה. פ"ה וההוא דתמנת לאו קלקול הוא כולי האי שלקחה לו לאשה ולא בא עליה בזנות. ל"ה. וכן איכא בירושלמי ואע"ג דגויה היתה שמא בצינעה בא עליה אבל ההיא דעזה לא היה דרך נשואין אלא דרך זנות:

דף י.

הוחלה שבועתו של אבימלך ונר' שחולק על מה שפי' רש"י בספר שמואל [ב' ח'] שאותו היבוסי היה מזרעו של אבימלך ולא היו יכולין להורישו מפני השבועה שהיה כתוב על הצלמים כדאמר שם אלא סבירא ליה כמאן דאמר בפרקי דר' אליעזר שינתיים היה להם שכרת להם אברהם כשלקח מערת המכפלה ועל שם העיר נקרא יבוסי. אי שמא אע"פ שהוחלה כבר בימי שמשון אעפ"כ לא באו עליהם עד בימי דוד:

קמי רפוקא גריוא דובלי. לפני חופר בגנות סל מלא ירק:

דף י:

וכי משלי אכלתם הודו וברכו למי שאמר והיה העולם. יש במדרש שלא רצו לברך ברצונם עד שאמר להם אברהם פרעו מה שאכלתם ושתיתם והיה אומר להם שהוא עולה למנין גדול כי היו במדבר והיה טורח גדול להביא שם המאכל והמשתה וכשראו כך כי היה רוצה אברהם שיפרעו הכל אז ברכו הקב"ה שלא ברצונם על מנת שלא יפרעו שום דבר:

שכסתה פניה בבית חמיה אע"פ שהיה בלבו שהיה תמר טעה בכך לומר אחרת היא שהרי תמר צנועה היתה. ל"א שכיסתה פניה בבית חמיה לא ראה אותה כל הימים שגדלה בביתו לפי' לא הכירה:

יצאו כבושין דברים עלומים שנגזרו מלפני שיצאו מזו מלכים ואי אפשר לצאת אלא מיהודה כדכתיב גור אריה יהודה כבושין דברי סתר ל"ה. יעבץ אדם גדול היה בתורה. תרעתים מפרש בספרי ששמעו תרועה בהר סיני ל"א תרעתים על שם שהיו יושבין

בשערי (ב"ד) [ירושלים] תרעתים זקני שער. שמעתים ששמעו מצות אביהם דבבני יונדב בן רכב משתעי [קרא] והם היו מבני בניו של יתרו. סוכתים על שהיו יושבין בסוכות כדכתיב ונשב באהלים. וקרי משפחות סופרים דהיינו סנהדרין ל"ה:

דף יא.

שמסכנות לבעליהן. שעל ידי אותן הערים ואותה עבודה נסתכנו מצרים לטבוע בים: מסכנות מדלדלות כדכתיב וינצלו את מצרים. ובשביל עבודה זו אירע להם. ולהאי לישנא לא גרסינן לה דאמר מר כל העוסק בבנין מתמסכן. ומאן דגרס ליה לחך מתרגם להן דרב ושמואל אכל הבניינים של כל אדם מסכנות שנופל מהבנין וממית: ממסכנות שמביאין את האדם לידי עניות דאמר מר כל העוסק וכו'. ל"ה:

דף יג.

תאנא ל"ו כתרים נתלו בארונו של יעקב י"ב נשיאים דישמעאל וי"ד דאלופי בני עשו הכתובים בסדר וישלח. ומבני קטורה זמרן ויקשן מדן ומדין ישבק ושוח הרי ששה ויקשן ילד את שבא ואת דדן. ושבא תלה כתרו של אביו. ומדין הוריש כתרו לה' בניו. חנוך ועיפה ועפר ואבידע ואלדעה הרי ה' כתרים הרי י' בני קטורה ל"ו כתרים. והשתא אתי שפיר דקתני לעיל אתו בני עשו וישמעאל ובני קטורה ודלא כפ"ה דלא היה לו להזכיר כלל בני קטורה דפ"ה י"ב נשיאים דישמעאל וכ"ג אלופים נמנו בעשו וא"ת כ"ה הם תימן וקנז נמנו ב' פעמים. וא"ת קרח נמנה ב' פעמים [שני קרח הוי] אחד מבני אליפז ואחד מבני אהליבמה מ"מ ל"ה הם וכתרו של יוסף [הרי ל"ו] כפ"ה:

שקל קולפא מחייה. תי' דירו' בכתובות אמרי דמסורה היא בידם דיהודה קני ליה לעשו שנא' ידך בעורף אויביך. ויכול להיות שאותו בשעה שהרג לעשו לשניהם והרגו אותו. אמרו סרח בת אשר נשתיירה. וא"ת הרבה נשתיירו רו מאותו הדור כדתניא בפ' יש נוחלין. יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי מנשה ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ. ומכיר ודאי נולד בימי יעקב וגם יוסף גדל את בניו כדכתיב גם בני מכיר בן מנשה יולדו על ברכי יוסף ולא היה הולך אצלה לשאול היכן הוא מכל הגדולים שבדור. וי"ל דאיתא במדרש דאגדה שיגע בו משה ג' ימים עד שפגעה בו סגולה סרח בת אשר אמרה לו מה אתה מבקש אמר לה ארונו של יוסף אמרה לו ארון של מתכת והשתא ניחא שלא הלך אצלה אלא שפגעה בו והגידה לו הדבר. ארון של מתכת יש וקבעוהו בנילוס. וכי

דרכו של מת להלך עם השכינה במדרש יש ששמו עצמות יוסף בתוך עור של כבש ונכנסה בו באותו עור רוח חיים והיינו דכתיב נוהג כצאן יוסף:
קיים זה מה שכתוב בזה פי' במכילתא מפ' כתיב הכא אנכי וכתיב ביוסף התחת אלהים אנכי. כתיב הכא לא יהיה לך אלהים אחרים וכתיב בזה את האלהים אני ירא. כתיב הכא זכור. וכתיב הכא וטבוח טבח והכן ואין והכן אלא לשבת שנא' והיה ביום הששי והכינו. כל י' הדברים ולא תשנא את אחיך ולא תקום ולא תטור וחי אחיך עמך ל"ה:
את מספר ימיך אמלא ואם זכה מוסיפין לו לפום גמלא שיחנא. לפי כח הגמל מרבין במשאו. בא גבריאל יסירסו ל"ג. סרבן מסרב מפציר ובלשון משנה מסרבין בו לישא את בת אחותו. וכן במס' שבועות. שמסרב בו חברו לאכול:

דף יד.

גסטרא דוכוס ושלטון וחבירו בברכות (ד' לב) ריהטון קרטין גיסטרא:
היה מביא את מנחתה כדכתיב והביא את קרבנה עליה. בתוך כפיפה מצרית וכו'. צורי של דקל זרדין שגדילין סביב הדקל כדי ליגע ולא. משום תנופה היא. דלא כתיב תנופה בפרשה עד אחר ונתן על כפיה אלא כדי ליגעה ובגמ' מפרש טעמא:
היא היתה גרש פ"ה ממובחר שבו מנופה בי"ג נפה כעין סלת חיטים. ל"ה:
גמ' קסבר משקה ואחר כך מקריב מנחתה ופלוגתא היא בפ' היה נוטל ומיהו כל זמן שלא קירבה מנחתה אינה נבדקת דכתיב מזכרת עון ואע"פ ששתה משהין אותה בידה כדי ליגעה ותודה. וכהן מוליכה אצל מזבח ומגישה בקרן מערבית דרומית אבל בלילה לא חשיב משום דאין בלילה מעכבת דהא תנן אם לא בלל כשר. וא"ת והא במנחות בפ' הקומץ רבה אמרינן וקמץ הכהן מקמיצה ואילך מצות כהונה ואפי' הכי ממעטי יציקה ובלילה דמקמי הגשה הוו ואמאי נקט מקמיצה ואילך וי"ל דאיתיה אמ' במסכת ואילך מצות כהונה היה מכשרי קמיצה בזר והא דכתיב כהן אצל הגשה היינו שאין זר יכול ליקרב אצל המזבח דכתיב והזר הקרב יומת אבל קמיצה אימר שכשרה בזר להכי נקט מקמיצה ואילך מצות כהונה. וא"ת אמאי לא קאמר מתנופה ואילך מצות כהונה ואפי' הכי ממעטי יציקה דמקמי תנופה היה וי"ל דלאו מילתא היא דהא בשאר מנחות אין תנופה כמו שפירשו בהדיא במנחות (דף ס.) אבל קמיצה דהויא בכל המנחות נקט לה. הקרב אותה בני אהרן לפני המזבח יכול במערב יגיענה לדופן מערבי של מזבח דהיינו לפני ה' שההיכל היה למערב והמזבח לדרומו ל"ב אמה ממוצע באמצע העזרה וכן ההיכל באמצע זה מול זה ל"ב אמה ההיכל וכותלו חללו כ' וכותליו ו' אמה עובי

ועובי כותל צפוני שש ושש לכותל דרומי נמצא מערבו של מזבח [לפני ה'] דאין מפסיק בינו לבין ההיכל דאילו אולם שלפני היכל פתוח הוא ורחבו כ' אמה ככל חללו של היכל. ל"ה. אל פני המזבח בדרום פי' משום דכתיב ושחט אותו על ירך המזבח צפונה. וכיון דהוי ירך לצפון א"כ הוי פניו לדרום. כנגד חודה כל מה שיכול לקרבו כלפי מערב ובלבד שיהי' שם קצת דרום משום אל פני המזבח דאי לאו כנגד חודה ליכא לפני ה'. שהרי זויות ההיכל כולה בעד זויות המזבח. כולי מזבח בצפון קאי בחלק צפוני של עזרה [ולית ליה] דמזבח מכוון כנגד היכל וכותליו. נמצא כותל דרומי של מזבח כנגד אמצעי פתח ההיכל הלכך יגישנה אל פני המזבח בדרום ובלבד שיהא סמוך למערב ונמצא מקיים את שניהם וה"ה נמי אם היה מזבח משוך מעט כנגד זוית ההיכל ולצפון שיהא דרומה של מזבח כנגד ההיכל הוה מצי לקיים את שניהם דכיון דכנגד ההיכל הוה קרי ביה לפני ה'. ובלבד שיהא סמוך לקרן דהיינו אצל מערב והאי דנקט (בפ"ק דיומא ר' אליעזר אית ליה) למשמע מיניה דכולי מזבח בצפון קאי משום דג' מחלוקות הן בדבר זה ר' יהודה אית ליה מזבח מכוון כנגד ההיכל וכותליו בפ"ק דיומא ור' אליעזר בר' יעקב אית ליה כולי מזבח בדרום קאי דאמר צפונה שיהא פנוי מכלום. ור' יוסי הגלילי אית ליה כולי מזבח בצפון קאי כדאמר בפ' קדשי הקדשים הילכך לר"א דהכא דשמעי' ליה ע"כ דאמר דרומו של מזבח לפנים מכנגד זוית של היכל הוא ופליג אדר' יהודה ואדר' אליעזר בן יעקב אוקי' ליה כר' יוסי הגלילי דסבי' ליה כולי מזבח בצפון ולא מוקמי ליה במחלוקת רבי' ל"ה. אע"ג דקדשי' סכין הדא זימנא הדר מקדש ליה בכלי שרת משמע מהכא דהסכין הוי קדוש וק' מההוא דפ"ק דחולין דקאמר כגון שבדק קרומית של קנה והכא אמר דצריך שיהא קדוש וקרומית לא הוו קדוש. וי"ל דלא ק' מידי דההיא דהתם אתיא כר' יוסי בר' יהודה דמכשר כלי שרת שעשאן של עץ אבל לעולם בעי' שהסכין הוי קדוש וראיה מיהא דאמרי' חומר בסכין מכלי שרת שהסכין אינו טעון תוך וכלי שרת טעון תוך ואי הוה אמרי' דאין צריך שיהא הסכין קדוש אמאי לא קאמר דסכין אינו קדוש וכלי שרת מקודש אלא ש"מ דלעולם סכין בעי' כלי שרת כדפרש"י ודלא כפי' ה"ר [אפרים] דפי' דלגבי שחיטת קדשים לא בעי כלי שרת ומביא ראיה מההיא דחולין דבדק בקרומית של קנה דהוה עץ. ויש לדחות אותה [ראיה] כמו שפירשתי דסבירא ליה כר' יוסי בר' יהודה. ועוד היה מביא ה"ר אפרים ראי' מפרק איזהו מקומן שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ומדנקט גבי קבלה כלי שרת ולא נקט גבי שחיטה דלא אמר שחיטתן בכלי שרת בצפון ש"מ דבשחיטה לא בעי כלי שרת. ומיהו אינה ראיה דהא דלא תני שחיטתן בכלי שרת בצפון כמו דתני וקיבול דמן בכלי שרת משום דבקבלה

צריך שיהא הכלי בצפון אבל בשחיטה לא צריך. מקטירו ס"ד ה"ג רש"י ז"ל ולא גרס אטו בכלי שרת מקטר ליה. והכי קא קשיא ליה והרי עדיין לא מלחן והרי עדיין לא מלחן והרי אחרי כן תני ומולחו ונותנו על גבי האשים אלא אימא מעלהו על מנת להקטירו בכלי שרת לאחר שימלחנו ובמנחות (דף כו ע"א) קאמר כי הכא ומקטירו בכלי שרת ולא פריך כי הכא ופי' במסכת יומא פ' שני שעירי (דף סז) נזיר נמי חוטא הוא. פי' שציער עצמו מן היין. וא"ת ליקשי מאשם נזיר דהוה ליה למימר דתהא טעונה נסכים דאינה באה על חטא כדאמר התם בכריתות (דף כז ע"א) אשם נזיר לבטלה אתי. וי"ל דכיון דלבטלה קא אתי אינו טעון נסכים:

דף טו:

פיילי כוס בספל אדירים מתרגמי' בפיילי:
כדי שיראה על פני המים צריך ליתן שיעור כדי שיהיה נראה וניכר על פני המים דכתיב ונתן אל המים מדלא כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שצריך שיבא העפר אל המים שלא יהא נבלע בתוכו ל"ה. לא שנו לרבנן דמתני' דלא בעי חדשים אלא שלא נתאכמו פניו על פני האור. דומיא דמים ואע"ג דלא גמירי ממצורע מיהו מינה ובה גמרי כלי דסוטה ממי דסוטה ונהי דמי סוטה לרבנן לאו חיים נינהו דמכשרי בשאר מימות מיהא לא נשתנו וכלי נמי בעינן דלא נשתנה. תניא אידך פליגא אקמיתא דלעיל ותנאי הוא כדקתני בה פלוגתא דתנאי והך דלעיל מתוקמא כאיסי בן מנחם:
מן העפר אשר יהיה במשכן מדלא כתיב ומקרקע המשכן יקח אינו מקפיד אלא שיכניס להיכל מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס בפנים ל"ה. איסי בן יהודה אמר לרבות בית עולמים:

דף טז.

ה"ג רש"י ז"ל [ולא גרס] לרבות נוב וגבעון ושילה ובית עולמים משום דשילה משכן הוא ולא צריך לריבויי דהא עיקר הכתוב ביה כתיב ונוב וגבעון אין משקין בהן את הסוטות דהא במת יחיד היא. ולא היה שם ארון אלא מזבח הנחשת לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמרי' בשחיט' קדשים ובמסכת מגילה אבל בית עולמים הוצרך לרבות שלא תאמר משכן נאמר ולא מקדש ל"ה. אינו צריך לרבות בית עולמים ומה בטומאה קלה שהיא ליכנס בטומאת הגוף במקדש שאינה מיתת ב"ד אלא כרת לא חלק הכתוב בין משכן למקדש שנ' בפרשה פרה אדומה [שני

פסוקים] את (מקדש) [משכן] ה' טמא. וכתיב את מקדש ה' טמא לא כ"ש שהושוו מקדש למשכן לבודקה ולבערה מתוכן ל"ה. אליבא דב"ש לא תיבעי לך דאמרי לא מצינו אפר שקרוי עפר פלוגתייהו גבי כיסוי הדם. ואומר ר"ת דהא דקאמר ב"ש דאפר לא הוי עפר היינו באפר של אוכלין כגון אפר פרה אבל אפר דעצים מודו דהוי עפר ומכסין בו. ומ"ה כתב ר"ת הכי משום דק"ל הא דקאמר פ"ק [דביצה] גבי פלוגתא דב"ש וב"ה הכל מודים בדקר נעוץ מבעוד יום ובאפר כירה שהוא מן המוכן פי' ומותר לכסות בו. ומ"ה פי' דאפר לא הוי [עפר] דקאמר ב"ש. י"ל דמיירי באפר של אוכלין והכי נמי לענין סוטה מיבעיא ליה באפר של אוכלין. ולפי פי' רש"י דפי' התם דהא דקאמר מודים לא קאי אלא אדקר נעוץ ולא אאפר כירה דאפי' באפר כירה פליגי ב"ש ואמרי שאין מכסין בו ולפי זה אתי שפיר הכא דמיבעי ליה לענין סוטה בכל מיני אפר:

בג' מקומות התורה עוקבת את המקרא פ"ה עוקבת מקפחת את עקבו והעמדתו ועוקרתו אישטלוני"ר בלע"ז:

התורה אמרה בעפר לענין כיסוי ולא הכשר דבר אחר והלכה בכל דבר המגדל צמחים הגיר והגור וסיד וחרס ולבינה שנכתשה. התורה אמרה ספר לענין כריתות ולא ד"א והלכה בכל דבר שאפי' כתבו על העלה של זית ועל הנייר ועל הלוח כשר. התורה אמרה תער לא יעבור על ראשו והלכה בכל דבר כדתניא נזיר שגילח בין בזוג בין בתער או שספסף כל שהוא חייב. וכל הני ג' מקומות הוי עוקרת ועוקבת והקשה בקונטרס גבי נזיר אין זה עקירה איברא עקירה היא שמלקין אותו על כך ואסור להכות ישראל על חנם שהרי אמרה תורה לא יוסיף פן יוסיף. וא"ת מאי קאמר עוקבת אנן דרשי' להו כולהו בכלל ופרט דבכולהו איכא ריבוי דקראי בגיטין ובנזיר ובכסוי הדם ומאי קאמר עוקבת הא מקראי נפקי להו. וי"ל דסבירא ליה לר' ישמעאל דכולהו הני ריבויין איצטריכו להו כדמפרש התם קרא דוכתב דמרבי' מיניה לרבות כל דבר איצטריכא ליה למדרש בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף וכן כולן. אלא הל"מ הם וקרא אסמכתא בעלמא הילכך שאר מדרשים ריבויין דכל התורה כולה לא חשיב להו ר' ישמעאל בהלכה עוקבת מקרא כי אם אלו הג' כפ"ה ופי' באורך. ועוד פ"ה דבירושלמי דמסכת קידושין מייתי משנה דר' ישמעאל ואין תער מן הג' אלא מרצע דהכי תניא התם התורה אמרה מרצע והלכה אפי' סיל וסירה ימקדח ומכתב ופי' נראית בעיני דהך דתער תוספת היא ל"ה:

תנא ושייר וא"ת אמאי לא פריך והא בג' קתני כדפריך בפ"ק דקידושין גבי ד' מעניקין להם ג' באיש וג' באשה ואי אתה יכול לומר ד' באחד מהם ופרי' וניתני נמי מיתת האב וכי תימא תנא ושייר והא ד' קתני וה"נ הוה ליה למפרך הכא. וי"ל דהתם היינו טעמא

משום דקת' ואי אתה יכול לומר ד' באחד מהם מ"ה פריך ליה והא ד' קתני אבל הכא לא שייך למימר הכי והא דפריך במכות תנא ח' לאוין קתני ואת אמרת תנא ושייר ה"נ הוה ליה למפרך הכא היינו משום דנחית למניינא לאפושי לאוין:

דף טז:

מביא רקבובית ירק ומקדש (דקטנית) [רקבובית] ירק הוא דהוי עפר כו'. ולא גרס ולא היא כפ"ה. נראה הטעם משום דקא בעי מאי הוי עלה ומייתי עלה ת"ש משמע שבא להוכיח האמת מיהו דבכך אין למוחקו דמצינו בכמה מקומות דבעי מאי הוי עלה ומדחי ליה ולא פשיטא ולא מידי:

מים שדם צפור ניכר בהם וכמה רביעית. מכאן נראה דל"ג במשניות דמס' נגעים חצי לוג. דקאמר כיצד מטהרין את המצורע מביא פיילי של חרס חדשה ונותן לתוכה חצי לוג של מים חיים ול"ג חצי לוג דהכא משמע דלא בעי אלא רביעית. וי"ל דשפיר גרסי' ליה התם חצי לוג ונעמיד כרבנן כר' ישמעאל דהכא דס"ל דבעי בסוטה חצי לוג וילפי' מצורע מסוטה מג"ש דכלי כלי. ולא נראה דבמנחות פ' ב' מדות סתם לן תנא דר' יהודה דאמר רבי' של מצורע דקאמר כתיב חצי לוג לסוטה ורבי' למצורע אלמא משמע דלא ילפי' להו מהדדי וכן משמע בנזיר פ' ג' מינין דקא חשיב עשר רביעיות הן וקחשיב רביעית דמצורע ופרי' התם והאיכא נמי רבי' דסוטה ומשני בפלוגתא לא קא מיירי אלמא משמע דליכא מאן דפליג גבי רבי' דמצורע מדקא חשיב ליה מן העשר רביעיות ולא ילפי' מצורע מסוטה על כן ל"ג במשניות חצי לוג כדפרישי':

וכי עפר היא והלא אפר היא. אע"ג דאמרי' בפ' כסוי הדם דנפקא להו לב"ה מהכא שמכסין באפר משום דאפר איקרי עפר ולא אמרי דשינה לר"ש דהכא מ"מ לא משני הקרא לקרות אפר עפר ואין הלשון משמע כן. מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה בתורה עפר הוא המכשיר את המים לבדוק אותה וכן דם צפור של מצורע שמכשיר המים להזאה אף כאן בפרה עפר מכשיר את המים. ל"ה:

דף יז.

אלא למעוטי קללות של משנה תורה דאי כתב וכתב את האלות האלה בספר ה"א אפי' דמשנה תורה. יככה ה' בשחפת ובקדחת. דאלה איקרו דכתיב והיה בשמעו. ולא תימא דלא דלג להכי איצטריך קרא למעוטינהו אבל לא קאמר למעוטי אותן של תורת כהנים לפי שלא הוצרך למעט לפי שהוא לשון רבים אך אותן של משנה תורה שהן לשון יחיד

איצטריך קרא למעוטינהו. צואות וקבלות צואות וכתב לה קבלות ואמרה האשה אמן אמן. ור' יהודה כולהו במיעוטי דריש להו והקשה ה"ר אלחנן דהכא משמע דלא דרי' ר' יהודה [את] דלא פליג אדר' מאיר אלא מוסיף עליו ובפ"ק דמנחות דרי' את גבי ואת כל הלבונה וצ"ל דאת דהכא לא דרי' אבל בעלמא דרי' להו:

והא שמעי' לר' מאיר דאמר מכלל לאו לא תשמע הן דתניא ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי אם יעברו אם לא יעברו הא לא כפליה מכלל לאו לא תשמע הן. ל"ה. זכו שכינה ביניהם שהרי חלק הקב"ה שמו ושכנו ביניהם יו"ד באיש וה"א באשה לא זכו אש אוכלתן שהקב"ה מסלק שמו מביניהם ונמצאו אש ואש. ודאשה עדיפא אש של אשה נוח לדלוק וממהרת לאכול לפי שאין אות של שם מפסיקתן אלא מחובר הוא אבל אש של איש אינו מחובר יחד לפי שאות של שכינה מפסיקתם. ל"ה. הנאה ליכא ואין זה קיבול שכר אבל כאן יש הנאה בסוטה לתת שלום ושלא ירבו ממזרות בישראל אם זונה היא. ואם נקתה ונזרעה זרע ומבטלת לעז מעל בניה וכן אפר פרה איכא הנאה לטהר ולזכות ישראל ממעשה העגל. ל"ה:

מפני שהתכלת דומה לים בא ללמד שכל המקיים מצות ציצית כאילו מקביל פני שכינה והכי תני לה בספרי ואיצטריכו כל הני משום דלא אשכחי' קרא אלא ברקיע הילכך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע מפני דתכלת לאו לרקיע כל כך אלא דומה לדומה כמו תכלת קרוב למראה הים ולפי' מזכירין יציאת מצרים בפרשת ציצית לפי שהתכלת דומה לים והקב"ה שיושב על כסא הכבוד עשה לנו נסים בים. ועוד התכלת דומה לים שאנו עושין שליש גדיל ושני שלישי ענף וכן עשה הקב"ה בקע הים בשליש אמצעי ועשה מן הים ג' שלישים שאם יבקענה בשליש התחתון צריך שירדו למטה בתוך הים ואם יבקענה בשליש העליון צריך שיעלו למעלה דק"ל גודשא תילתא והבקיעה בשליש האמצעי לא למעלה ולא למטה על כן ייסד הפייט פנו כאן וכאן שליש רום מימות ונפקא ליה מדכתיב בלב ים וק"ל דלבו של אדם הוי בשליש גופו:

דף יז:

כתבה אגרת בלא שרטוטין. בספר אמר רחמ' והל"מ הוא דספרים צריכין שרטוט: על שני דפין פי' כדפין של ספר תורה שקורין קולנייש בלע"ז. פסולה ומיירי שאינן מחוברין יחד אבל אם הן מחוברין השני דפין שפי' קרי' ליה ספר אחד. השקה בסיב שהיא חלולה כדרך שהתינוקות שותין בגבעולי קנבוס ל"ה. יש ספרים דגרסי בסיב או בשפופרת מהו כעין קליעה שעושין נקבים כמין סל ולאו דומה לשפופרת:

דף יח.

מתני' אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה על ידי גלגול שבועה הוא מגלגל עליה זנות של אירוסין ואע"ג דלא היה בו קינוי ומכאן מפקי' דגלגול שבועה מן התורה. ומאן דמוקי לה התם למילתא אחריתי מפיק גלגול שבועה מאמן מאיש זה אמן מאיש אחר:
ולא מאחר שתתגרש ותסתר לאחד ואחר כך יחזירנה ה"ג ואפי' לר' מאיר דאמר מתנה על העתיד ונטמאת בגירושיה דאינה נאסרת עליו לחזור לו אלא א"כ נשאת על ידי קידושין דכי כתיב לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה וגו' לאחר קידושין ונישואין כתיב כדכתיב והלכה והיתה לאיש אחר ושנאה האיש האחרון ל"ה. ואית דגרסי ולא מאחר שתתגרש ותנשא לאחר ול"נ דכיון דאין האיש מנוקה מעון דלוקה משום לאו דלא יוכל ואין קידושין תופסין בה אין המים בודקין את אשתו. אבל קשה הכא משמע כיון שהיא גרושה לא נאסרה בזנות על בעלה אם יחזירנה. ותימה דפ"ק דמגילה [דף טו] קאמר גבי אסתר וכאשר אבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך דעד עכשיו באונס ועכשיו ברצון ואמאי לא גרשה מרדכי כדאיתא הכא. וי"ל משום דגט צריך עדים והיה ירא מרדכי פן יודע הדבר לאחשורוש ומ"ה לא גרשה וכן פי' בפ"ק דמגילה.

דף יח:

גמ' הא מני ר' עקיבא היא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין באשה שהיא על המקדשה בלאו ורבנן פליגי עליה ואמרי בחייבי כריתות הוא דלא תפסי אלמא בחייבי לאוין תפסי. אבל לר' עקיבא משוי חייבי לאוין חמורות לענין איסוריהו כחייבי כריתות שהולד ממזר ולגבי ליאסר על בעלה נמי כי היכי דהבא על אשת איש שהיא בכרת אוסרה על בעלה הבא על שומרת יבם נמי שהיא בלאו דלא תהיה אשת המת אוסרה על יבמה. ל"ה. אבל אליבא דרבנן אע"ג דאיכא מאן דאמר בהאשה רבה דאין ביבמה אלא מ"מ לאו משני לאוין בערוה ולא תהא אסורה לו כיון שאין ממזר מיבמה. מהו שיתנה על הנישואין הראשונים פ"ה כגון גירשה והחזירה וקינא לה ונסתרה מהו לגלגל עליה זנות אם זינתה קודם שגירשה שיבדקוה המים הללו. על נישואי אחיו כגון מת אחיו בלא בנים וכנסה היבם וקינא לה ונסתרה מהו לגלגל עליה זנות שתחת אחיו. ואי קשיא דממתני' מצי למפשט דהא תנן במתני' ארוסה ונשואה ושומרת יבם וכנוסה ופ"ה דמתני' לאו בחדא איתתא קאי שישקנה יבם וישביענה על נישואין ואירוסין של אחיו אלא מילי מילי קתני אם הבעל משקה מתנה עמה על ארוסה ואם היבם משקה אותה מתנה עמה שומרת יבם וכנוסה. ל"ה:

דף יט.

ור' יהודה סבר תורת לרבויי תרתי פ"ה דאחר שריבה הכתוב ומיעט ולא פירש מה ריבה ומה מיעט ומסתברא טפי דריבויא אשני אנשים קאי ואפי' בבועל אחד ולא בשני בועלין ובעל אחד דכיון דקינא לה כבר ונמצאה נקייה נראה הדבר שאדם קנטרן הוא ומתכוין להקניטה הילכך לא שנא מחשד ראשון ולא שנא מאחר. הבעל דהא אמרינן דאין מצות כהונה במנחות אלא מקמיצה ואילך והגשה נמי תחלת קמיצה היא ואין זר קרב לגבי מזבח אבל קידוש כלי ויציקה ובלילה כשר בזר. ונותנה על ידה ומניף וכהן מניח ידו תחתיה ובגמ' יליף דתנופה צריכה יד בעלים ויד כהן ובעלים דמנחת סוטה היא האשה ל"ה. ובירושלמי פרי' אמאי לא חיישי' לה להרהורא ומוקי' לה בכהן זקן. אבל ק' דהיכי אמרי' דכהן מניח ידו מתחת יד הבעלים ומניף והא כי האי גונא הויא חציצה דהכי נמי אמרי' במנחות דאין תנופה בחוברין פי' בשותפין וקאמר היכי ליעבוד אי לינפו והדר לינפו כלומר דהשותפין יניפו זה אחר זה תנופה אחת אמר רחמנא ולא שתי תנופות ואי מנח דידיה תחת יד חבריה הויא חציצה. וי"ל דלא דמי דהכא כיון דבעי כהן ובעלים לא הויא חציצה דגזירת הכתוב היא דבעי שניהם אבל התם גבי שני שותפין אם אחד מהם היה מניח ידו תחת יד חבירו הויא חציצה לפי שאינו גזירת הכתוב שיהו שניהן שותפין ועוד י"ל דהכא ה"פ דלא מיירי שהכהן מניח ידו תחת ידה ממש דהוי חציצה אלא ר"ל שכהן תופס אויר הכלי למטה והבעלים איחזים למעלה וליכא חציצה כלל וה"נ מניח גבי ביכורים שהכהן היה אוחז בשפתיו כלומר בשפת הכלי והבעלים למטה וכמו כן גבי מנחת סוטה דאמרי' איפכא שיד בעלים יהיה למעלה ויד כהן למטה וכמו כן פי' פ"ק דקידושין גבי הסמיכות והתנופות:

הניף והגיש קמץ והקטיר אבל מלח לא קתני דהא פשיטא דכתיב על כל קרבנך תקריב מלה. וכן במנחות לא קתני מלח אבל לעי' ר"פ היה מביא קתני לה לפי ששונה שם סדר מנחות באריכות. והניף וקמץ קתני הכא לפי שיש מנחות שאינן טעונות תנופה כדאמרי' בפ' כל המנחות באות מצה. וכן יש הרבה מנחות שאינן טעונות קמיצה כגון מנחת כהן ומנחת נסכים:

ומנחתה מתפזרת אבית הדשן. וק' דעל כרח' סבירא ליה להאי תנא דמקריב מנחתה ואחר כך משקה דאז קידשה בכלי שרת דאי סבירא ליה דמשקה ואח"כ מקריב מנחתה א"כ לא קדשה עדיין בכלי שרת וא"כ תיפוק לחולין וא"כ למה הכי ומ"ק המגלה ואחר כך אמרה טמאה אני נשפכין ומנחתה מתפזרת אבית הדשן דמשמע קרא הקטרה היו משקין אותה דהא מאחרין המחיקה בשביל שמא תודה ולא מחקי לה עד לצורך. וי"ל

דמיירי דנמחקה שלא כדין דסבור דמחקוה קודם הקטרה ולעולם ההשקאה הוי אחר הקטרה:
גמ' אמר ר' אלעזר לר' יאשיה דדריה אמורא היה ובדורו של ר' אלעזר ועוד היה בימי ר' אלעזר בן פדת ר' יאשיה תנא בר פלוגתא דר' יונתן בכולי תלמודא והיינו דקאמר לר' יאשיה דדריה דולא תימא לר' יאשיה הזקן דלאו אורח ארעא למימרא ליה הכי שגדול וזקן ממנו היה. ל"ה:

דף יט:

לא תיתיב אכרעיך. פי' אל תשב אלא תעמוד. ה"ג ת"ר והשקה מה ת"ל ול"נ בתרא ברישא וקמא בסיפא שאין זה לשון ברייתא. ועוד בספרי תני לה להך ברייתא. ומפיק להאי דרשא מוהשקה קמא ל"ה. וה"פ והשקה מה ת"ל סדר המקראות כך הוא ומחה והשקה והניף את המנחה והקריב דהיינו הגשה וקמץ והקטיר ואחר ישקה את המים ואח"כ כתיב השקאה שלישית והשקה את המים והיתה אם נטמאה וה"פ והשקה את האשה דכתי' קודם הקטרת מנחה מה תלמוד לומר והלא כבר נאמר אחר הקטרת מנחה והשקה את המים וההוא ודאי דוקא הוא ואין הראשון דוקא דמדכתי' ואחר ישקה את האשה ש"מ השקאה אחר הקטרה ומה ת"ל והשקה אחר המחיקה ללמדך שאם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה ולא הודת לומר דטמאה היא מערערין אותה כלומר פותחין את פיה שלא בטובתה ושופכין לתוכה מים ואפי' נמחקה המגלה קודם הקטרה דשלא כדין עשו הכהנים דכיון שאינה שותה עד לאחר הקטרה דכל מה שיש להם לאחר המחיקה מאדרין שמא תודה ואפי' הכי כי נמחקה שלא כדין אין שומעין לה לומר איני שותה אלא או שותה או תודה ולכך כתיב והשקה לאחר המחיקה לומר שהמחיקה גורמת לה שתשתה ר' שמעון אומר ואחר ישקה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשקה לא פליג אדר' עקיבא אלא מר דריש האי קרא ומר דריש האי קרא והכי אמרי' לקמן בשמעתין דתרוייהו סבירא להו מקריב את המנחה ואחר כך משקה אבל איכא בינייהו דר' עקיבא לית ליה אם השקה ואחר כך הקריב את המנחה כשרה ור' שמעון אית ליה דכשרה ע"כ ל"ה. וק' לפ"ה חדא שמגיה הספרים דבכל הספרים כתיב בתרא וקמא ועוד ק' אמאי קאמר והלא כבר נאמר והשקה הוה ליה למימר הלא כבר נאמר ואחר כך ישקה דהיינו קרא דלאחר הקטרה. וע"ק למה דאיכא בין ר' עקיבא לר' [שמעון] (ישמעאל) דר' עקיבא לית ליה השקה ואח"כ הקריב המנחה כשרה הילכך והשקה קמא דריש לעיל למשקה בעל כרחה ואע"ג דלא כדין אימחוק ואחר בך ישקה לרישומו ניכר והשקה בתרא לגופו.

וא"כ ק' [כיון] דר' עקיבא לא דריש ליה להאי קרא דר' (ישמעאל) [שמעון] אמאי לא מפרש תלמודא היכי דריש ליה ר' עקיבא לקרא. לכ"נ לר"ת שאין למחות ג"ה והשקה בתרא מה ת"ל והלא כבר נאמר והשקה קמא ומהשקה בתרא דריש אם נמחקה מגלה ומן והשקה קמא דריש דמשקה ואחר כך מקריב מנחה ואחר ישקה דריש לרישומו ניכר. ור' עקיבא פליג אדר' (ישמעאל) [שמעון] וקאמר דמשקה ואח"כ מקריב ולכך לא הוצרך כלל לפרש קראי אליבא דר' עקיבא דלגמרי סבירא ליה כרבנן דמשמע הכי לקמן דוהשקה קמא לגופיה לומר דמשקה ואח"כ מקריב מנחתה והא דאמרי' לקמן דר' עקיבא סבירא ליה דמקריב ואח"כ משקה נ"ל דתרי תנאי ואליבא דר' עקיבא כדאמרי' לקמן דפרי' דר' עקיבא אדר' עקיבא. ג' דברים מעכבין עד שלא קירב הקומץ לאו דוקא נקט עיכובא דעד שלא קירב את הקומץ דהא ר' (ישמעאל) [שמעון] גופיה אית ליה דמשקה ואח"כ מקריב כשרה אלא אגב אחרים נקטיה. לא נצרכה לשרישומו ניכר. פי' לא נצרכה לומר אלא שרישומן ניכר. וא"ת מקרא דכתיב ומחה נפקא לן דמשמע דבעי' שאין רישומן ניכר. וי"ל דמקרא דומחה לא ידעי' אלא דצריך שיהא הדיו יכול למחות ומ"מ שלא ימחוהו כיון דראוי למחות קמ"ל האי קרא שצריך למחות לגמרי. במאי קמיפלגי אמתני' קאי ובברייתא נקט ברישא לאשמועי' מהיכא יליף ר' שמעון טעמיה וקבעי השתא דרבנן היכי דרשי' להו להאי קרא ור"ש היכי דריש להו לכולהו. ל"ה. והלא בדוקה ועומדת דכיון דאמרה איני שותה מודה שהיא טמאה:

דף כ.

דאמר קרא מי המרים שמרים כבר קודם מחיקה אלמא מחמת דבר אחר הם מרים ואין מרירותן נקרא על שם בדיקותן דהא מקמי מחיקה לאו בני בדיקה נינהו. ל"ה:

מתני' מגילתה נגנזת בצדי ההיכל דכל כתבי הקדש שאינן ראוין לקרות בהן נגנזין שלא יתבזו:

ומנחתה מתפזרת אבית הדשן דהואיל וקידשה בכלי נשרפת בעזרה והאי מתפזרת בעזרה היינו נשרפת כדא' לקמן ואלו שמנחותיהן נשרפות וקא חשיב לה להא האומרת איני שותה. ל"ה. והיא מתמלאה גידין פ"ה הגידין שבלחייה נופחין ונראית מלאה גידין וגם בבשרה נעשית שיטה שיטה של נפיחה והכי תניא בספרי כמין שרביטין מזורקין בה:

שאם תחסר אות אחת כגון אלף וה' אלהים אמת או תתיר אות אחת בראשית בראו אלהים וה"ר מאיר פי' כגון הוה על הוה חרון יו"ד מברך את השם:

דף כ:

למחוק לה מן התורה פרשת סוטה שבספר תורה לת"ק מחקי' לר' עקיבא לא מחקינן:
אבל תורה דסתם כתיבא הכי נמי דמחקינן וא"ת מאי שנא מהא דאמרי' בגיטין ההוא גברא דעל לבי כנישתא ויהב ספר תורה לדביתהו אמר רב יוסף למאי ניחוש לה אי משום כריתות הא בעי' וכתב לה לשמה אלמא אמרי' דאע"ג דסתם כתיבא לא אמרי' [דהוי] לשמה ודוחק הוא לומר דרב יוסף פליג ארב פפא דהכא ואומר דשאני גט דאפי' כתב הסופר שם אשה ושם האיש לא מחני אם לא אמר ליה הבעל שיכתוב הגט אבל הכא גבי סוטה מגלת סוטה שכתבה בלא אמירת האשה כשרה ומשו"ה אמרינן דכיון דסתמא כתיבא ה"נ דמחקי. אבל ק' דהכא משמע דלהתלמד עדיף יותר ופי' בריש פ' כל הגט. אבל ק' מאי האי דקאמר בתר הכי דר' אחא לית ליה כתב לגרש את אשתו ונמלך כו'. והא לא דמי גט לסוטה כדפרי'. וי"ל דמ"מ פריך הכי דכיון דלית ליה לשמה א"כ לא לדרוש נמי גבי גט וכתב לה לשמה כי היכי דלא דריש ליה גבי סוטה:
למימ' דמת אסור ליכנס למחנה לויה. בהר הבית דהא עזרת נשים ושער נקנור לא נתקדשו בקדושת העזרה והרי הן כשאר הבית. ל"ה:
וא"ת מאי מקשי' מדרבנן מיהא אסור דהכי אמרי' התם חצר חדשה שחדשו בה דברים הרבה שאין טבול יום וטמא מת נכנס במחנה לויה וגם תנן במס' כלים מקודש ממנו החיל שאין גוים וטמאי מתים נכנסין לשם. וי"ל דיש חלוק בין היכא דאירע לו טומאה קודם שנכנס לשם אז אמרי' דאסור ליכנס במחנה לויה אבל היכא דאירע לו תוך המחנה אז מותר להיות שם דה"נ אמרי' במס' תמיד אירע קרי באחד מהם היה הולך במסיבה לבית הטבילה וכשחוזר בא לו אצל אחיו הכהנים:
אלא אפי' מת עצמו וק' מאי אפי' אדרבה מת קיל טפי כדאמר (בעירובין ק"ד) טמא שרץ שנכנס לעזרה חייב והמכניס שרץ למקדש פטור משום דכתיב מזכר עד נקבה תשלחו מי שיש לו טהרה במקוה מת נמי אין לו טהרה במקוה וי"ל דפלוגתא דתנאי היא התם. (א"ת יש במינו טהרה במקוה דשרץ כדאמר בפ' דר' עקיבא דיש במינו טהרה במקוה בעי גבי מפץ דהתם איצטריך קרא במפץ לומר דבעי במינו ה"נ כתיב מזכר לד' דבעי במינו). עמו במחיצתו ובמדבר נמי היו ג' מחנות לפנים מן הקלעים מחנה שכינה והלוים יחנו סביב למשכן העדות זה מחנה לויה ומשה לוי היה וקאמר עמי ל"ה:
ואשכח קרא דאמר ותני פי' בהארכת זמן כלומר דקרא כתיב כשהב"ה מאריך זמן עד ג' פעמים הלכך הו"ל ג' שנים:

דף כא.

דלא מפקד דינא עליהו ואין ממהרין מן השמים לפקוד עונותיהם עליהם בעולם הזה אבל בישראל ממהרין ליפרע בעולם הזה ומדקדקין אחריהם. אלא מעתה דואג ואחיתופל כו' אמאי לא מגין עלייהו מגין לאו דוקא אלא ר"ל אמאי לא מציל עליהו:

אלמלי דרשו דואג ואחיתופל הכי לא רדפו בתר דוד מאי דרוש וכו'. נראה דל"ג דואג שהרי על מעשה בת שבע קיימין הכא ודואג מת כבר ועברו ימים רבים כדאמר בחלק דואג ואחיתופל לא ראו זה את זה שדואג היה בימי שאול ואחיתופל בימי דוד ובת שבע היתה בת אליעם והוא היה בן אחיתופל כדכתיב בפסוק וכן מוכח (כרי' בן מומי) ולא מצינו שעשה דוד רק בדבר אוריה החתי וקרא דלא יהיה בך ערות דבר איירי בערוה ממש. והיינו במעשה בת שבע לפי' ל"ג דואג ואע"ג שכתוב בכל הספרים אלא (בי) אחיתופל לבד. לא כשמעון אחי עזריה תנא הוא ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא ומפרנסו כדי שיחלוק בזכות למודו של שמעון לכך נקרא על שם עזריה אחיו. וכן ר' יוחנן למד על ידי נשיא שהיה מפרנסו:

הלל עסק בתורה מתוך עוני כדאטר ביומא בשמיהו שנאמר ושם רשעים ירקב ואומר פי' ר"ג שפי' ושבנא דתרי שבנא הוו שבנא הסופר צדיק היה כדכתיב לך בא אל הסוכן הזה ואל שבנא אשר על הבית. וכתיב ויצא אל אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר כשיצאו אל רבשקא. אלמא אחר היה שבימי שבנא הראשון לא היה אליקים על הבית. ומיהו אומר הר' אלחנן דשבנא הראשון ושבנא אשר על הבית אחד הוה והא דכתיב אליקים אשר על הבית היינו שסופו היה על הבית.

דף כא:

מתני' רוצה אשה בקב ותפלות מט' קבין ופרישות חולק היה אבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד בתו תורה. ואומר ר' יהושע הפיצה היא בקב במזונות מועטין ויהא תפלותיה מצוי לה שתהא עם בעלה מט' קבין ופרישות לפרוש מן התפלות לפי' אין טוב שתלמוד תורה (ותפלות) פי' הערוך דזה החשבון מצינו במורד על אשתו מתשמיש המטה דמוסיף לה ג' דינרין בשבוע והיינו י"ח קבין דשער בינוני ד' סאין בסלע וסלע ד' דינרין והסאה ששת קבין א"כ הוה להו כ"ד קבין בד' דינרין וי"ח קבין בג' דינרין והמשרה אשתו על ידי שליש שאינו מורד בתשמיש אינו נותן לה אלא ב' קבין וזהו קב לתשעה:

גמ' למכור בנכסים מועטין. דתנן מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. וכשקדמו ומכרו קודם שיבואו הבנות לב"ד מה שמכרו מכרו. וא"כ הוי רשע במשיא עצה לבנים שימכרו בנכסים מועטין ל"ה:
זה המכריע אחרים באורחותיו פ"ה שאומ' להם ראו עשו כמוני באורחותי ולא נתכוון זה אלא להראות עצמו כחסיד בעיני הבריות ואין תוכו כברו אלא שלא ידקדקו אחריו לבדוק תועבותיו. ל"ה:
זה שקרא ושנה שקרא ושנה משנה ולא שמש תלמידי חכמים ללמוד תלמוד וסברת טעמי המשנה מה הם ורשע הוא שאין תורתו על בורייה ואין למידין הימנו שעל ידי הטעמים יש חילוק באיסור והיתר ובדיני ממונות לזכות ולחייב לטמא ולטהר כדאמר בכמה דוכתין מ"ט אמר מר הכי ומ"ט אמר מר הכי ואמרי מאי ביניהו איכא ביניהו כך וכך ולפי' הוה רשע וערום שהשומע קולו כששונה משניותיו כסבור שבקי בטעמיהם ונוהגין בו כבוד כתלמידי חכמים ל"ה. וי"מ ולא שמש תלמידי חכמים שמוש ממש הרי זה בור. בור גרוע מעם הארץ:

דף כב.

רטין מגישא לוחש המכשף את לוחשיו ואינו יודע מה הם ומה פירושם אלא כך מעשיהם שמכשפות בא על ידי לחשים:
תני תנא אף תנא זה שלא שמש תלמידי חכמים בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה הוא. ל"ה:
איזהו עם הארץ פ"ה שנחשד על הטהרות ועל המעשרות ומוחזק מגעו טמא:
כל שאינו קורא ק"ש דהא ודאי לא ידע מידי אבל ידע לקרות וקורא לאו עם הארץ הוא דברי ר' מאיר. וי"מ דהך ברייתא מתניא לענין זימון שאין מזמנין על עם הארץ. עוד מצי למימר דמיתניא לענין דאמרי' פרק ואלו עוברין שעם הארץ פסול לעדות ואין מכריזין על אבדתו אבל ק' מההיא דפ' הנזקין [דף ס"א] דקאמר איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו ולענין מאי מיתניא אי לענין זימון ליתא דאמרי' בפרק שלשה שאכלו דעם הארץ שאינו מעשר פירותיו דהיינו עם הארץ דרבנן. ואי לענין דמאי ליתא דהא מי שחשוד על טהרות אינו חשוד על הדמאי כדמוכח בפ"ק דיבמות ועוד ק' דר"מ אדר' מאיר דהכא קאמר דהוי עם הארץ כל שאינו אוכל חוליו בטהרה ויש לומר דההיא דהתם לענין דההיא אלו עוברין מיתניא. ואור"י דההיא דהניזקין דההיא דנותנין לעם הארץ בנות חברים גדולות ופוסקין

להם על מנת שלא תעשה על גביו טהרות ר'ש'ב'ג'א' אין צריך לפסוק שאפי' לא פסק עמו כן הדין שלא תעשה על גביו טהרות אלא בפרישות אחר תינהוג גם כשהיא תחתיו. ואחר כך שונה רשב"ג איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו וה"ק איזהו עם הארץ שישיאנו לו חבר בתו בזה הענין שתנהוג טהרה תחתיו כל שאינו אוכל כו'. וחכמים אומרים אפי' למי שאינו מעשר פירותיו משיאין לו בת חבר:

אחרים אומרים אפי' קרא ושנה משמע מהכא דאחרים לא הוי ר' מאיר ואע"ג דבכוליה תלמודא אמרי' מאן אחרים ר' מאיר נ"ל דברוב מקומות הוו אחרים ר' מאיר כדאמרינן מאן יש אומרים ר' נתן ובפ"ק דגיטין גר' יש אומרים לא היינו ר' מאיר אלא ר' נתן דברוב המקומות יש אומרים היינו ר' נתן:

המורים הלכה מתוך משנתם שמבלים עולם בהוראת טעות דכיון דאינם יודעים טעם המשנה מדמים להם דבר שאינו דומה. ויש אומר' משניות הרבה דאמר הא מני פלוני היא ויחידא היא ולית הלכתא כותיה ומורים בטעות ל"ה:

בתולה צליינית בעלת תפלות ואלמנה שבבית בעלת שכנית הולכת ומבקרת שכינותיה תמיד שאינן אלא מנאפות ומכשפות ומראות עצמן כצדקניות שלא יבדקו אחריהן ל"ה. כגון יוחני בת רטבי פ"ה אלמנה מכשפנית היתה וכשמגיע עת לדת האשה עוצרת האשה במכשפות ולאחר שמצטערת האשה הרבה היתה אומרת יוחני אלך ואבקש אולי תשמע תפלתי והולכת ופותחת הכלי שהיו הכשפים בתוכו וסותרת הכשפים ואז הולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מקשקש' בתוך הכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם ובא השכיר וסתר את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולד נולד וידעו כל העולם כי בעלת כשפים היא ל"ה:

דף כב:

המבעט ברבותיו וקרי ליה קטן שלא כלו חדשיו על ידי שימיו מתקצרין כדאמ' פ"ק דחגיגה בשוין אם שוה לגדול שבעיר בחכמה מותר לו להורות אע"ג דאינו בר מ' שנה או שאין בעיר זקן הימנו ל"ה. מעשה שכם שמלו שלא לשום שמים אף זה עושה מעשיו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא לשום שמים ל"ה:

המנקף את רגליו מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מניף רגליו מן הארץ ומתוך כך מנקף אצבעותיו באבנים. דמשפע כי מדוכיא בוכנא שהיא עשויה כמקבת וראשו כפוף:

פרוש מה חובתי ואעשנה. למדיני מה לעשות ואעשה. פרוש מאהבה פרוש מיראה וקשה דמשמע דלא הוי למעליותא. ולקמן בס"פ כשם משמע דהוי מעליותא דאמר הנהו תרי תלמידי דהוי יתבי קמיה דרבא חד אמר אקריון בחלמי וישמחו בך אוהבי שמך וחד אמר אקריון בחלמי מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. אמר להו רבא תרוייכו רבנן אתן אלא מר מאהבה ומר מיראה אלמא משמע דמעליותא הוא. וצ"ל דתרי עניני מאהבה ומיראה הוי והכא ה"פ פרוש מאהבת שכר שמתחרט אם לא תתמלא תאותו ופרוש מיראה כאדם שירא מרבו ודואג לכבודו שלא יקפיד עליו אבל פרוש מאהבת יוצרו כאשר צוהו ה' אלהיו וסוף השכר לבא וכן מיראת יוצרו הוי מעליותא ביותר עוד יש פרוש מאהבה ומיראה דהוי מעליא כגון נותן צדקה בשביל שיחיו בניו ובנותיו ואינו מתחרט כשלא באו תאותו והיינו פרוש מאהבה ופרוש מיראת עונשין שלא יהיו בניו ובנותיו וג"כ היי מעליותא כיון שאינו מתחרט ופירושא דהכא מאהבה ומיראה מיירי כשמתחרטין אם לא תמלא תאותן דהשתא הוי תרתי גוונא דמאהבה ומיראה למעליותא זה למעלה מזה כדפי' והשלישי דהכא אינו טוב אבל מכל מקום יעסוק כו'. והא דאמר בירושלמי פירושא פרוש מאהבה כאברהם פרוש מיראה כאיוב צ"ל דחולק על תלמוד שלנו אך ק' מההיא דאמר בפ' החולץ מפני מה גרים מעונים בזמן הזה ר' יוסי אומר לפי שאינן עושין מאהבת המקום אלא מיראת עונשין ולא היו חוששין לעשות אם לא דודאגים מן העונשין כי ביותר קשה להם להכנס בעול המצות ולפי' הוי גריעותא כיון דאין מקבלין עליהן עול מלכות שמים מאהבה ועל ידי יסורין באין עליהן. לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה פי' כדפי' בפ' מקום שנהגו:

א"ל ינאי מלכא לדביתהו אל תתיראי מן הפרושין פ"ה שהיתה אשתו יראה מן הפרושין שלא יגמלו עליך רעה ולא לבניך שלא חטאו להם ולא ממי שאינן פרושין לפי שהן אוהבי אלא מן הצבועין כלומר שאין מראיתם כתולדותם אלא צבועין מבחוץ ואית דפרשי לענין צניעותא ל"ה:

דף כג.

כהנת מתחללת מן התרומה ומן הכהונה אם נבעלה לפסול לה ולאו דוקא נקט כהנת דה"ה דאלמנת בת ישראל שנשאת לכהן גדול אלא רבותא נקט דאפילו כהנת מתחללת מכהונה:

מגלח על נזירות אביו אם נדר בנזירות והפריש קרבנותיו ומת והיה בנו נזיר הבן מגלח ביום מלאת ימי נזרו ומביא קרבנות שהפריש אביו:

איקרי כאן כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו פ"ה דהוה ליה למכתב כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו לה' ולמה כתב ממנו אלא למדרשי' באפי נפשיה לא תקטירו כל שממנו עולה כבר אשה לה' ויש בכלל לאו זה בשר כל הקרבנות חוץ מעולה ויש בכלל זה שירי מנחות והכא נמי אמרי' דלמא בתר חלק שלה אית לן למיזל והויא ליה הקטרה דקומץ כהלכתה ואלו שירים גמורין הן והרי הן בבל תקטירו. דמסיק להו לשם עצים וכר' אליעזר ופלוגתיהו בזבחים אברי חטאת שנתערבו באברים של עולה רבי אליעזר אומר יתנם למעלה ורואין בשר החטאת כאילו הן עצים וחכמים אומרים תעובר צורתו ויצאו לבית השריפה שאסור להקטיר אברי חטאת משום לאו דכל שממנו לאישים ור' אליעזר סבר בתריה דההוא קרא כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח וקאי נמי אממנו לה' דאוקמה בבל תקטירו ואשמעינן דלא אסרה הקטרה אלא כשמכוין להם לריח ניחוח ל"ה:

דתניא ר' אליעזר אומר הקומץ קרב בעצמו והשירים מתפזרין גבי מנחת כהן חוטא שהביא מנחה על שמיעת קול או על ביטוי שפתים או על טומאת מקדש וקדשיו בדלי דלות ופליגי רבנן עליה ואמרי מנחת חובתו של כהן כליל כמנחת נדבתו ואינה נקמצת ור' שמעון דריש לקרא התם וכי נאמר והיתה לכהן כמנחתו והלא לא נאמר אלא כמנחה והאי קרא במנחת חוטא כתיב ודריש לה הכיואם כהן הוא א תהיה לו כמנחת חוטא של ישראל מה מנחת חוטא של ישראל נקמצת אף מנחת כהן חוטא נקמצת אי מה מנחת חוטא ישראל שיריה נאכלין אף זו שיריה נאכלין ת"ל והיתה לכהן כמנחה לענין עבודת כהן שטעונה קמיצה ולא לאישים כמנחה הא כיצד הקומץ קרב בעצמו והשירים קרבין לעצמן. ור' אליעזר סבר ליה כאבוה דבעי קמיצה ומיהו שירים קרבין לעצמן לית ליה דכל שממנו לאישים כו' אלא קומץ קרב לעצמו והשירים מתפזרין לאיבוד ל"ה:

דף כג:

ה"ג ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא במנחת חוטא דבת הקרבה היא דמקשינן חובתו לנדבתו דלא בעיא קמיצה אבל הא דלאו בת הקרבה היא דלמא בתר דידה אזלי' ושירים גמורין נינהו אפי' רבנן מודו דמתפזרין אבית הדשן ל"ה. ה"ג א"כ מה ת"ל איש לענין שלמטה לא למעוטי מטומאה האמורה בפסוק זה בא למעוטי אלא מענין האמור בפסוק של אחריו דכתיב ביה פריעה ופרימה דליכא למימר דלענין שלמעלה קאמר דדוקא האיש נחלט ואין האשה נחלטת דהא אינה פורעת ופורמת. אותו בלא כסותו ולא אותה בלא כסותה. וא"ת לרבנן דר' יהודה דלעיל דאמרי אין האשה נסקלת ערומה משום

דחיישינן להרהור ובעי נמי ברור לה מיתה יפה ותיפוק לי מהאי קרא. וי"ל דאי מההיא אשה בין בכסותה בין שלא בכסותה קמ"ל רב נחמן דאמר קרא ואהבת לרעך כמוך. אבל ר' יהודה דאמר לעיל דאין מכסין אותה אלא שני פרקים משום דצערא דגופה עדיף טפי (ולית ליה) [וא"ת אטו לית ליה] הך דרשא דהכא הא אותה בכסותה. וי"ל דאה"נ דלית ליה א"נ אית ליה וסבירא ליה דקרא לא אתא אלא שיכסו אותה שני פרקים אבל יותר לא משום צערא דגופה עדיף טפי ורוצה לומר הא אותה בכסותה בשני פרקים שמכסין אותה:

בגנבתו ולא בגנבתה כו'. ואע"ג דדרשי' מהאי קרא כפלו בגנבתו ולא בגנבתו ולא בזממו (שאם הודה לא ישלם פי' שנים ממה שהוזם) בגנבתו גנבה אחת ולא ב' גנבות י"ל דכולהו הני דרשות ש"מ:

סליק פירקא

פרק שלישי ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה שהיא גרמה לאסור עצמה שנסתרה אחר קנוי פרשב"ם. ואפי' למאן דלית ליה דרב המנונא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה מ"מ נהי דהוי מותרת לו. אי לא בעי לאינסובי משום שהיא זונה תפסיד כתובתה כיון שזינתה. מיהו אומר ר"י דהלכה דארוסה זו שזינתה דנאסרה בביאה זו על בעלה והך כר' עקיבא דמשוי חייבי לאוין כערוה. אלמנה לכהן גדול לא שותות ולא נוטלות כתובה ואע"ג דשאר אלמנה לכהן גדול לא קנסוה רבנן ואית לה כתובה כדאיתא בפ' אלמנה ניזונת זו אין לה כתובה שסתירתה גרמה לה ליאסר עליו ואפי' ראויה לו הלכך לאו בת כתובה היא דלא עדיפא מכשרה ל"ה ולא שותות דלא נאמרו בפרשה אלא בראויה לקיימה והכי תני בספרי כי תשטה אשתו בראויה לאישות הכתוב מדבר פרט לאלמנה לכהן גדול וא"ת אמאי לא תאני כולהו בחד בבא וי"ל דארוסה ושומרת יבם נפקא לן [מקרא אחרינא דכתיב] תחת אישה ביושבת תחתיו הכתוב מדבר וא"ת תיפוק לי שאינה שותה משום דכתיב ונקה האיש מעון וזה אינו מנוקה מעון כיון שנשא אשה שאינה ראויה לו. וי"ל דחשבי' ליה מנוקה מעון כיון דאין העון בא אחר הקינוי והוו המים בודקין אשתו אי לאו טעמא דלעיל וא"ת אמאי לא פליגי ב"ש וב"ה גבי ארוסה ושומרת יבם כמו דפליגי בסמוך גבי מתו בעליהן עד שלא שתו והוו להו לב"ש לומר דנוטלות כתובה וי"ל שאני ארוסה ושומרת יבם דכ"ע מודו דאין להם כתובה דהיא יודעת שאין בעלה יכול לבודקה משנסתרה ולא תיזהר מליסתור והיא נתנה אצבעה בין שיניה ולכך אין לה כתובה אבל מתו בעליהן אין יודעות שלא יהיו בעליהן לבודקן משנסתרו ולא סמכי אדעתיהו שימותו בעליהן והן נזהרות ביותר מליסתר לפי' קאמר

ב"ש דנוטלות כתובה ועוד י"ל דשאני התם גבי מתו בעליהן שאינן חשובות עוברות על דת כיון שיכולין בעליהן לבדקן אבל ארוסה ושומרת יבם כיון שאין בעליהן יכולין לבדקן חשובות כעוברות על דת ואפי' בלא קינוי אמרי' בגמ' דעוברת על דת יש לה להפסיד כתובתה אפי' בלא התראה:

דף כד.

מתו בעליהן כו' ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובה ובכתובות פ' האשה שנפלו פריך או שותות והביא האיש את אשתו אמר רחמנא וליכא אלא מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה:

מעוברת חברו ומינקת חבירו פ"ה אם מת והניח מעוברת או מינקת או שגרשה בעלה והיא מעוברת ומניקה ואסרוה חכמים לינשא עד שיהא הולד בן ב' שנים שכך זמן יניקתו והלך זה ונשאה וקנא לה לא שותה שהרי אינה ראויה לקיימה משמע מתוך פ"ה דאפי' מגורשת צריכה להמתין כ"ד חדש ודלא כפי' ה"ר שמשון מפלאירא בפרק אע"פ דדוקא באלמנה אמרי' דצריכה להמתין כ"ד חדש משום דמשעבדא ליה להניק בנו אבל בגרושה שאינה משעבדא להניקי אינה צריכה להמתין והכ' משמע דצריכה גרושה להמתין וכן פר"ת דבין גרושה ובין אלמנ' צריכה להמתין כ"ד חדש ומביא ראיה לדבריו דאף לב"ש דאמרי שומטת דד מפיו ולא משעבדא ליה אפי' הכי קאמרי שלא תנשא עד לאחר כ"ד חדש וכן משמע דאין חילוק בין גרושה לאלמנה מהני טעמי דמייתי ביבמות וכן פי' פ' אע"פ והא דלא תני להו בהדי אלמנה לכהן גדול משום דליכא בה ני כי אם איסור דרבנן אבל בהני דלעיל איכא איסורא דאורייתא. ואע"ג דתני לעיל חלוצה דאין בה אלא איסורא דרבנן משום דאגב דנקט גרושה נקט חלוצה ומחד קרא מסמיך להו ביבמות.

יכול הוא להפרישה עד כ"ד חדש ולהחזירה הלכך ראויה לאישות קרי' ביה:

וק' דמשמע דלהפרישה ר"ל בלא גט וה"נ דייקא תלמודא בפ' החולץ דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש משמע דאי הוה קתני יפריש הוה ר"ל בלא גט והכא נמי להפריש ר"ל בלא גט. וק' דאמרי' בפ' החולץ לא ישא אדם מעוברת חברו ומניקת חברו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דבר' ר' מאיר וחכ"א יוציא וכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס וקאמר רבא לדברי חכמים יוציא בגט והכא אמר דאין צריכה גט וי"ל דלעולם צריכה גט והאי דקאמר התם דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש ה"פ דיקא נמי דקתני יוציא דמשמע בגט ולא קתני יפריש דמשמע בין בגט בין בלא גט ולהפריש דהכא ר"ל בגט. עוד אומר רב יוסף בכור שור דלעולם ר"ל להפרישה בלא גט ולא ק' דהתם אמרי' דצריכה

גט לפי דליכא אלא חד איסורא דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ולכך צריכה גט אבל הכא חמיר עליה משום דאיכא תרי איסורי משום דהיא מעוברת חברו ועוד דקינא לה ונסתרה לכך אינה צריכה גט וכן עשה במעשה שאירע בנו מאדם אחד שקידש מעוברת חברו ולא נשאה והורה דיכול הוא להפרישה בלא גט משום דחמיר עליה דאיכא תרי איסורי חדא דמעוברת חברו ועוד דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ה"נ כיון דאיכא תרי איסורי חמיר עליה ויכול להפרישה בלא גט אבל גם מההיא דאמר בפ' החולץ קידש תוך ג' חדשים וברח פליגי בה רב אחא ורפרם חד אמר שמותי משמתי' ליה וחד אמר ערוקי מסתיה משמע דוקא משום דברח הא אם לא ברח תרווייהו מודי דמשמתי' ליה ואמאי והא אמרינן הכא דיכול להפרישה בלא גט. וי"ל דשאני התם משום דשמא יבוא הדבר לידי קלקולא כדמפ' ביבמו' גזירה שמא יקח אחותו מאביו ויבם אשת אביו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטר את יבמתו לשוק אבל הכא דליכא למיחש דאיירי שנשאה לאחר ג' חדשים להכי אמרי' דיכול להפריש בלא גט:

האילונית פ"ה דוכרנית שממעי אמה נכרת שלא היו לה סימני אשה לא דדין ולא שערות וקולה עבה:

ושאינה ראויה לילד פ"ה כגון ששתת כוס עיקרין. ור"ח פי' שנישאת לאיש בת מ' שנה ושוב אינה יולדת לעולם כדאיתא [בב"ב דף קיט] לא שותות לפי שאסור לקיימה למי שאין לו בנים לפי שהרי נצטוו ישראל על פריה ורביה ל"ה ואשת סריס שותה פ"ה דמיירי בשנסתרס לאחר שנשאה דאי מקודם שנשאה א"כ קדמה שכיבת בועל לבעל ואנן בעי' שקדמה שכיבת בעל לבועל ובגמ' פרי' פשיטא דשותה:

על ידי כל העריות מקנין אם קינא לה מאביה ומאחיה ומאחד מכל העריות ונסתרה הוי קינויו קינוי:

ואלו שב"ד מקנין להם אם רואין אותם שמתנהגות בפריצות ולא להשקותן אמרו דהם לא ישקוה והביא האיש את אשתו כתיב ובעלה נמי לכשיצא לא ישקנה בקינוי זה דבעי' וקינא את אשתו והביא ור' יוסי לית ליה וקינא את אשתו והביא:

גמ' דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי ויש ספרים דגרסי איש איש ול"ג ליה דלדרשא אחריני דרשי' ליה לקמן אלא ריבויא הוי מואמרת וה"נ אמרי' לקמן בפי' ואמרת ריבויא הוא ל"ה:

למר אלימא ליה שומרת יבם דלא מחסרא מסירה לחופה דנקנית ליבם בביאה גרידתא ואפי' בזנות להיות כאשתו לכל דבר כדתניא ביבמות ומייתי לה לק' בפרקי' ואפי' למאן דאמר ביבמות דביאה אירוסין עושה ואינה עושה נישואין היינו היכא דלא נתכוון לקנות

בביאה זו אפי' הוי ביאה זנות הויא כאשתו לכל דבר ואפי' לשמואל דאמר דלא קנה אלא לדברים האמורים בפרשת יבם מ"מ קונה בביאה זו לדברים האמורים בפרשה שאינו כשאר נישואין. וא"ת והיכי אוקימנא למתני' כר' יונתן והא מתני' מפיק ארוסה ושומרת יבם שאינן שותות ולא נוטלות כתובה אתיא כר' יונתן ולא כר' יאשיה. ועוד שמא מתני' לא היתה חוששת להביא תרי קראי אלא מסמיך אתרויהו מחד קרא.

דף כד:

ואשת שעמום פ"ה לקיי בתמהון לבב והאמר רב קנה לכל דהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד דהינו בזנות קנה לכל דאם הוא כהן מאכילה בתרומה ויורשה ומטמא [לה] ומשקה ופוטרה בגט בלא חליצה ל"ה. כשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה פי' בפרשת יבמה לקום על שם אחיו ולפוטרה בגט דהא דקני להיבם בביאה כל דהו מיבמה יבא עליה נפקא דלא כתב יבמה יקח לה לאשה אלא כתיב יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה אשמועי' דביאתו עליה הן הן ליקוחין ואישות שלו הלכך למידי דאתמר בפרשה רבינהו ומה אמור בפרשה פטור חליצה על ידי יבום ויקום על שם אחיו שיורש נכסי אביו ואין שאר אחיו חולקין עמו ל"ה:

דף כה.

אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לר' יונתן וכ"ש לר' יאשיה וא"ת כיון דאשתו מעלייתא היא אמאי איצטריך ליה לר' יאשיה איש איש לרבות. וי"ל דלאו דוקא הוא אלא אסמכתא בעלמא הוא ועיקר קרא. לאשת חרש ושוטה ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' לר' יאשיה פי' וכ"ש לר' יונתן דאינה שותה משום דלאו אשתו היא. וא"ת כיון דלאו אשתו היא אמאי איצטריך לר' יונתן קרא למעוטי וי"ל דאינו אלא אסמכתא בעלמ' וקרא לאו להכי אתי אלא לאקושי אשה לאיש כדשני' לעיל ל"ה:

אמר אביי לא לאוסרה עליו. וא"ת למ"ד דאוסרין על הייחוד למה לי למתני' למימר דמהני קנוי לאסרה עליו פשיטא וי"ל דאצטריך מתני' אפי' היכא דאינה אסורה משום ייחוד כגון בפתח פתוח לרשו' הרבים דאין שם משום ייחוד ואפי הכי לענין סוטה הוי רשות היחיד וה"נ אמרי' חצר שרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה. משמע דוקא היכא דאיכא תרתי פתחא אבל היכא דליכא אלא פתח אחד הוי רשות היחיד לטומאה אי נמי כגון שבעלה בעיר דאמר בשלהי קידושין בעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד ואפי' הכי לענין תורת סוטה אשמעינן מתני' דחשבי'

ליה לסתירה ואפי' בעלה בעיר כיון דלא משתמיט תנא בשום מקום לומר שלא תחשב סתירה לענין סוטה כשבעלה בעיר:
ש"מ בעי התראה ש"מ ובפתח פתוח לרשות הרבים ליכא לאוקמיה ואינה עוברת על דת דהא מסתמא כיון דאינה עוברת על דת לא היו ב"ד מקנין אותה כדי להפקיע כתובתה בכדי אבל ק' דאיתא בתוספ' דכתובות בהדיא נשים שאמרו שעוברות על דת צריכות התראה ויוצאות בלא כתובה לא התרו בהן יוציא ויתן כתובה ולמה לא הביאה כאן התלמוד ושמא דלא הוה ידע לה:
זקן ממרא שהמרה על ב"ד של לשכת הגזית ומיתתו בחנק:
ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי מי שיש לו שטר חוב על חברו ושעבד לו כל נכסיו מוחזק בעל השטר יותר מן הלוה והלכך כיון דנכסי ברשותיה קיימי הוו להו יורשי הבעל תובעין והמוציא מחבירו עליו הראיה ועליהן להביא ראיה שזינתה ואבדה כתובתה

דף כה:

וב"ה סברי לאו כגבוי דמי והויא לה היא תובעת כתובתה מספק דדילמא זנאי הלכך אינהו ודאי והיא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ועליה להביא ראיה שלא זינתה ל"ה.
מחלוקת בעקרה וזקנה פ"ה מחלוקת דפליג רבי אליעזר ואמר ראויה לקיימה היא דיכול לישא אשה אחרת אבל אילונית כי נמי ראויה לקיימה היא מיהו לא שתיא מהאי טעמא דראויה להריון בעינן ועקרה ע"י מכה ואיילונית במעי אמה לקייה ולא חזיא ל"ה:

דף כו.

ואשת ממזר לממזר כלומר אשה הראויה לממזר ונשאת לממזר וקינא לה ונסתרה ל"ה אילונית או שותה או לא נוטלת כתובה ומיירי בשיש לו אשה ובנים דומיא דעקרה וזקנה:
ולא ליפוש בפסולין פ"ה לא נעשה שלום ביניהם לא יפרה ולא ירבה הואיל וכל דורותיו ממזרים:
מ"ד והיא לא נתפשה כו' כלומר מהו דתימא פרשה סוטה על כרחך באשת ישראל קיימא מדכתיב והיא משמע זו היא דכי לא נתפשה אסורה הא נתפשה כו' ועלה קאי קרא דבתריה ועבר עליו דהיכ' דמספקא לן בהך אם נטמאה אי לא [נטמאה] שותה אבל אשת כהן דליתא בכלל והיא לא נתפשה ליתא נמי בכלל השקאה קמ"ל ל"ה. במתנונה דרך אברים שאין מתנוונה במעים אלא ראשה ושאר אברים כבדים עליה מ"ד א). מ"ד

מבלעדי אישך כו' משמע דאישה בר הכי הוא קא משמע לן דלמי שקדמה שכיבתו לבועל הוא דאתא וסריס בר הכי הוא ואע"ג דלאו בר איזרועי הוא ובסריס חמה קאמר דמותר לקיימה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה משום לא יבא פצוע דכה ל"ה. שחוף

דף כו:

שחוף שבשרו נשחף ובלה ויבש ואין בו כח ובת"כ בקללות שנינו דוגמתו יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו ת"ל את השחפת מלמד שבשרו נשחף ל"ה. מקנין על ידו פשיטא הוי כמו והוינן בה מקנין על ידו [פשיטא]. ופוסל בתרומה אם הוא אחד מן הפסולין המחללין את האשה כגון עובד כוכבים ועבד וחלל ונתין וממזר דקיימא לן בקידושין וביבמות דפסלי:

מקנין על ידי עובד כוכבים מכאן מביא ר"ת ראיה באשה שנשתמדה לעבודת כוכבים ונשאה עובד כוכבים ונתגיירו היא ובעלה ואומר ר"ת דאסורה ליה כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ויש ר"ל דאין אסורה ליה דרחמנא אפקריה לזרעי דעובד כוכבים דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ומביאין ראיה מדאמרי' והא אסתר פרהסיא הואי ואמאי לא פריך אסתר ערוה היא אם איתא דעובד כוכבים עושה ערוה ופוסלה בביאתו אלא ש"מ מדלא כתיב הכי דאין עובד כוכבים עושה ערוה ואינו פוסל בביאתו ועוד מביאין ראיה מדפריך פ"ק דכתובות ולדרוש להו דאונס שרי משמע שאין עובד כוכבים פוסל בביאתו ומיהו אומר ר"ת דליתא דהא אמרי' הכא מקנין על ידי עובד כוכבים ואמרי' נמי כאשר אבדתי מבית אבי כך אבדתי ממך [אלמא] דעובד כוכבים פוסל בביאתו והא דפריך התם ולידרוש להו דאונס שרי התם משום דקרקע עולם היא ואינה עושה שום דבר ואז שרי והשתא ניחא ומיהא דלא פרי' והא אסתר ערוה הואי משום דידע דלענין זה מהני מה שהיתה קרקע עולם אבל פריך והא פרהסיא הואי דלענין חלול השם אינו סבור דמהני ולכך מתרץ אהא נמי קרקע עולם היתה ואינה חייבת למסור עצמה דהיכא דהויא קרקע עולם יעבור ואל יהרג וכן נמי לענין שפיכת דמים אם יאמרו לישראל נשליך אותך על תינוק זה או נהרוג אותך יעבור ואל יהרג דהוי כמו קרקע עולם דהם זורקין אותו על התינוק ואינו עושה שום דבר ומהאי טעמא ניחא הא דאמר ביבמות אין אונס בערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת פי' אין אונס כלומר דיהרג ואל יעבור למה לי טעמא לפי שאין קישוי אלא לדעת בלא האי טעמא אין אונס דאמרי' בכל [התורה כולה] יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז וג"ע וש"ד אלא לפי מה דפרישית ניחא דהיכא דהוי קרקע עולם שרי להכי איצטריך האי טעמא לפי שאין קישוי אלא לדעת ואסור:

מנין לעובד כוכבים ועבד שבאו על כהנת ועל הישראלית שפסלוה וא"ת מאי קבעי מנין והא אית ליה לר' יוחנן דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כדאמר בפרק עשרה יוחסין והשתא ממזר הוי מיפסל בביאתו מיבעיא דה"נ פריך תלמודא התם וצ"ל הא דידיה הא דרביה אי נמי אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן דומה לשון קלסה ולשון חשד הוא כדאמרינן בנדה דומת עירך עלתה ביך וכן מידם הוה דיימא חמותיה מיניה:

דף כז.

שזו עומדת בחזקת כשרות. הבת עומדת בחזקת כשרות ולטיפה פסולה לא חיישינן דרוב בעילות אחר הבעל ומבעלה נתעברה:

וקינא והביא אמר רחמנא המקנא לה ישקנה. ואי קשיא בקינוי נמי כתיב וקנא (והביא) את אשתו דמשמע בעלה יקנא לה ולא אחר. הא איתרבי מאיש איש (אשר תשטה אשה תחת אישה) ל"ה:

רב אשי אמר כו'. מר מפרש היקשא דאיש לאשה ומר מפרש הקישא דאשה לאיש ולא פליגי:

הדרן עלך ארוסה

דף כז:

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותו בגמרא מפרש לה. שנאמר ובאו ובאו הא נמי מפרש בגמ' אי וא"ו יתירה [דריש] או ובאו יתירה דריש. כך היה ר' זכריה בן הקצב דורש וא"ו יתירה. ונטמאה ב' פעמים פ"ה אבל ונסתרה והיא נטמאה לאו ממניינא הוא דהא אוקימנא לעיל בפ"ק לטומאה ודאית בעד אחד. ולא נהירא דהא כבר שמעינן בריש מכילתין טומאה דעד אחד מוהיא לא נתפשה. וכי תימא דאיצטריך לומר דבעי' סתירה כעין טומאה דאמר התם דאיתקש סתירה לטומאה ומשום [דכתיב] ונסתרה והיא נטמאה. הא ממילא שמעי' ליה. ולכן צ"ל דגמ' דקאמר (לקמן כח) ומה תלמוד לומר והיא נטמאה דטומאה יתירה קדריש ודלא כפ"ה בגמ' דלא קרא יתירא קדריש דמשמע שהוא סובר שאין כאן אלא ב' ונטמאה וקנא את אשתו והיא נטמאה ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה ובגמ' צ"ל דכדי' ונסתרה והיא נטמאה יתירה כדפרי'.

בו ביום דרש ר' עקיבא פ"ה דאמר בברכות דכל היכא דתני בו ביום הוי ביום שהשיבו את רבי אלעזר בן עזריה בנשיאות [שנתרבו] תלמידים שנתנו רשות לכל ליכנס שהיה ר"ג אומר כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש ורבתה תורה בו ביום ולא

היתה הלכה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה והא דתני לה הכא נראה בעיני דהך דרשא דונטמאה ונטמאה דלעיל נמי בו ביום הוא. ל"ה:
וכל כלי חרש שהוא ראשון שנטמא מן השרץ והאוכל שבתוכו שני שנטמא מן הכלי אינו אומר טמא אלא יטמא כל אשר בתוכו יטמא למדרשיה ביה נמי יטמא לאחרים לימד על ככר שני להכי נקט ככר לפי שמצוי בתנור שהוא כלי חרס:
שמטמא את השלישי ואפי' בחולין דקרא סתמא כתיב ל"ה. וליכא למימר דליהוי אויר התנור כמאן דמלי טומאה וליהוי האוכל ראשון דא"כ אף כלים שבאוירו יטמא וליתא דאמרי' בפ"ק דפסחים מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס:

דף כח.

גמ' חד לצואה דידה שהקדוש ברוך הוא גוזר שיבואו בה המים וחד לידיעה דידה להודיעה דבטן ואחר כך ירך שלא להוציא לעז כדאמר פ"ק. וחד לעשייה והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעול מעל באישה. ובאו בה המים המאררים למרים ל"ה. וגר' דידה ברישא תחלה לפי שעיקר המעשה באשה הוא. א"ר ישמעאל ק"ו אינו צריך להביא מקרא לפסלה מלהנשא לכהן דמק"ו אתיא ומה גרושה בת כהן שנתגרשה מישראל וזרע אין לה שמותרת בתרומה כדכתיב מלחם אביה תאכל פסלה מן הכהונה זו שפסולה לתרומה מריבויא (בעלמא) [דונטמאה] כדקאמרת אינו דין שפסולה לכהן ל"ה. מה ת"ל והיא נטמאה ה"ג ול"ג אם כן מה ת"ל ונסתרה והיא נטמאה והיא נטמאה יתירה לא דרי' דהא דרשי' לעיל בפ"ק ול"נ כמש"כ במתני'. ועוד פ"ה דלאו ר' ישמעאל לחודיה קאמר לה אלא סתמא היא וקראי דעניינא קא דריש ואזיל ל"ה:
ומכאן אתה דן לשרץ פ"ה מכאן אתה למד בק"ו דשרץ ספק נגע ספק לא נגע בטהרות דמחזקי' ליה בטומאה מספק. ומה סוטה שלא עשה בה שוגג כמזיד פ"ה סוטה שלא עשה בה כו' דכתיב והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת וה"ה לשוגג אשתו ואשת איש עמו ונתכוין לאשתו ונזדמנה לו זאת ואף היא שוגגת כסבורה שהוא בעלה עשה בה ספק כודאי ל"ה. ונראה דאין ק"ו גמור אלא גלוי מלתא בעלמא הוא דאי ק"ו גמור הוא א"כ נילף כל איסורין שעשה בה שוגג כמזיד שיעשה בהם ספק כודאי מהאי ק"ו (עם) [וגם] נחלוק בין רשות היחיד לרשות הרבים כמו בטומאה:
ועוד דאיכא למיפרך מה לסוטה שכן נסתרה ויש רגלים לדבר תאמר בשרץ שאין בו כן אלא ש"מ דאין זה ק"ו גמור אלא גלוי מלתא בעלמא הוא ובכולי תלמודא גמרי' ספק

טומאה ברה"י מסוטה כדאמר הלכתא גמירי לה מסוטה והוי כמו הלכה למשה מסיני. א"נ מדכתיב ונסתרה והיא נטמאה בסוטה ילפינן טומאה והלכתא גמירי לה מסוטה לאו דוקא אלא כלומר דמסוטה גמרינן לה והא דילפינן מסוטה היינו ספק טומאה ברה"י דכל ספק טומאה ברה"ר דספקו טהור לא גמרי מינה:

דף כט.

תרומה נמי לא תיבעי לך שהרי עשה בה ספק זונה כזונה. משמע מהכ' דזונה אסורה בתרומה וה"נ משמע ביבמות פ' ד' אחין גבי שני אחין שקידשו ב' נשים ובשעת כניסה לחופה החליפו נשותיהן זה לזה וקאמר בגמ' אם היו כהנות נשואות לישראל נפסלות בתרומ' דבי נשא אלמא משמע זונה אסורה לאכול בתרומה וכן משמע בפ' החולץ גבי הכל מודים הבא על חייבי כריתות שבנה פגום וקאמר בסמוך וכי תימא איכא למפרך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת ה"נ (לימא) [כלומר] גבי בא על חייבי כריתות דמתחללת דכיון דנבעלה עשאה זונה משמע דהויא דומיא דאלמנה שמתחללת ואסורה לכהונה ה"נ זונה אסורה בתרומה וה"נ משמע בפ' האשה רבה דאמר התם לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מעשר ואוכלת משמע הא לתרומה לא. וא"ת ומהיכא נפקא לן דזונה אסורה בתרומה דלא אשכחן (בתרומ') [בקרא] אלא איסור כהונה. וי"ל דנפקא לן מדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר ודרשי' פ' אלמנה לכהן גדול כיון שנבעלה לפסול בה פסולה מן התרומה כיון שנבעלה לזר אצלה ואין לך פסול גדול מזה כשהיא אשת איש ונבעלה לאחר (ל"ה. אלא) ולר"ע דס"ל דאין קידו' תופסין בחייבי לאוין בשום פסול לא משמע ליה כי תהיה לשון הויה אלא כי תבעל. [ל"ה] (ג' קראי כתיבי):

מה בעל ובועל מחיים. פ"ה דמחיים דבעל קא מתסר להו כגון שאם יגרשנה אסורה לבועל. הלכך מקרא ג' [נמי] למידי דמתסר ביה מחיים דבעל אתי והיינו תרומה למעוטי כהונ' שאין פסוק זה בא לאסרה אלא לאחר מיתה דמחיים הוה ליה אסירא וקיימא דאי מגרשה הויא גרושה ואסורה לכהונה. ל"ה:

ודאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק טמא ספק טהור יאכל. וליכא למימר ודאי טמא הוא דאיכא לאו הא ספק טמא ליכא לאו כי אם עשה דהא יש לנו לומר דכיון דמפקי' ליה מאיסורא אוקימנא אהיתירא:

ה"א עד דאיכא דעת נוגע ומגיע. במיטמא ומטמא כסוטה דיש בה דעת ויש נמי דעת בבועל המטמא קמ"ל דרב גידל:

ומאחר דאין לו. מקרא מן התורה למה הוא טמא בתרומה לרבי יוחנן דאמר עתיד דור אחר לטהרו אבל הוא היה מטמא. ל"ה:

ומה טבול יום שמותר בחולין. כדאמר בהערל ג' קראי כתיבי טבל ועלה לחולין דכתיב כל אשר בתוכו יטמא חולין ותרומה וקדשים [במשמע] דין הוא שיעשה ג' בתרומה ודיו ליכא למימר דאין ג' פוסל בו דא"כ מפרי' ק"ו והיכא דמפרי' ק"ו ל"א דיו. כל"ה. וא"ת תינח לרבנן אבל לר' טרפון דאית ליה דיו אפי' מפרי' ק"ו מאי איכא למימר. וי"ל דר' טרפון סבירא ליה כר' עקיבא דאמר ג' לחולין מן התורה וה"ה לתרומה ורביעי לקדש מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא. עי"ל היכא א"ר טרפון דאמרי' דיו [אף] דמפרי' ק"ו היכא דאשמעי' הק"ו חידוש אבל האי ק"ו דלא [אתי] אלא לגלויי מדרש הפסוק דאשמעי' מה שידעי' מקרא לא אמרי' דיו. תיתי מטבול יום דשרץ. אדם שנגע [בשרץ] ראשון לטומאה הוא ולא אב [הטומאה] וכי טבל הותר לחולין ואסור לתרומה ואפי' לנגיעה דכתיב נמי הערב שמש בכלים במים יובא וטהר והאי לנגיעה הוא להשתמש בו תרומה ואשמעי' דכלי טבול יום פסיל ליה. ל"ה. מה לטבול יום דשרץ שכן נעשה במינו אב הטומאה אם היה נוגע כלי זה או אדם זה במת נעשה אב הטומאה אפי' על ידי מת דכתיב כל אשר יגע בו (הזב) [הטמא] יטמא ומהכא נ"ל טמא מת דמטמא אדם וכלים וע"כ בט"מ שי"ל טהרה במקוה [כתיב] דהא כתיב לעיל מיניה והזה הטהור על הטמא וחטאו ורחץ במים דבר שיש לו טהרה נעשה אב הטומאה על ידי מגע המת יצאו אוכלין ומשקין וכלי חרס דאין להם טהרה במקוה ואין נעשה במינם אב הטומאה וא"ת בהאי ככר נמי מצינו במינו אב הטומאה בכופת שאור כדאמר בפ' העור והרוטב כופת שאור שיחדה לישיבה טמא טומאת אוכלין אלמא יש במינו של ככר אב הטומאה דהא י"ל טומאת מדרס. וי"ל דשאני [התם] דכששימש [מעשה] עץ שימש אבל מ"מ לא מצינו במינו של ככר אב הטומאה. אבל ק' דאמרי' בפ' א"ר עקיבא דכלי חרס שאין לו טהרה במקוה אינו מטמא מדרס כדאיתא במסקנא התם וא"כ בכופת שאור שיחדו לישיבה למה מטמא מדרס כיון שאינו במינו טהרה במקוה אין במינו אב הטומאה דכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה וא"כ היכי מטמא מדרס א"כ צ"ל ע"כ שכלי עץ מינו הוא לפי ששניהן גידולי קרקע וא"כ למה [לא] יחשוב [נמי] מין ככר כיון שיש במינו של גידולי קרקע וא"כ מצינו בככר דעושה אב הטומאה. וי"ל דמ"מ כיון שלא מצינו מין ככר שהוא אוכל שיש במינו אב הטומאה לא חשיב ליה מינו. א"נ י"ל דיכול לומר דכופת שאור וכלי עץ שניהם דומין זה לזה שאינם ראויין לאכול ועוד

דשניהם גידולי קרקע אבל ככר נהי דהוי גידולי קרקע מ"מ ראוי הוא לאכול משא"כ בכופת שאור א"כ לא מצינו שמינו של ככר [יהיה] אב הטומאה:

דף כט:

טבול יום יוכיח שאין כלי שטף הראוי לטבילה מטמא מאוירו וקא פסיל תרומה. ל"ה. הצד השוה שבהן שמטמאין ופוסלין בתרומה כ"ש ככר שני שפוסל בחולין שיפסול. ה"ג רש"י ופי' הצד השוה צריך למצוא חומרא שוה לתלות בו טעם פסול תרומה ומהו הצד השוה שבהן טבול יום איקרי טמא דכתיב ובא השמש וטהר מכלל דעד השתא טמא ורת"ם [כתב] דילפי' ליה דאיקרי טמא מ חילול חלול. כדאמר פ' הנשרפין. ופ"ה וכלי חרס איקרי טמא דכתיב תנור וכירים יותץ טמאים הם וכ"ש דככר שני שפוסל בחולין שהוא טמא ואסור בחולין שיפסול בתרומה. פ"ה דה"ג אבל בכל הספרים כתיב הצד השוה שבהן שמותרין בחולין ופוסלין בתרומה ולהאי לישנא אין אדם יכול לפ' איזהו כלי חרס שמותר בחולין ופוסל בתרומה. ובדוחק גדול י"ל כלי חרס המוקף צמיד פתיל שמציל על החולין שבתוכו ואינו מציל בתרומה. והרבה געגועין ותשובות ובטול שיטת התלמוד יש בדבר. חדא דלא אשכחן דכלי חרס המוקף צמיד פתיל דאינו מציל בתרומה דבמסכת חגיגה אמרי' אין חטאת ניצלת בצמיד פתיל אבל תרומה לא תני בה. ועוד אפי' אמרי' דאינו מציל אין זה פסול בתרומה דהא לא פסיל מידי אלא דאינו מגין ומאליה היא נטמאת מאהל המת ומאי קאמר ופוסלין בתרומה. ועוד כל הצד השוה שבתלמוד שבא ללמוד חומר צריך שיהא הצד השוה חמור וזה הוי קל דקאמר הצד השוה שבהן שמותרין בחולין ואין שיטה זו בכל התלמוד לכ"נ דגרסי' הצד השוה שבהן שטמאין. וללשון שפי' דגרס שמטמאין אל תשיבנו מהא דאמרי' כלי חרס יוכיח שאין זה הוכחה דכלי חרס אינו טהור בחולין והיה לו להביא הוכחה מדבר הדומה לטבול יום שאע"פ שטהור בחולין פסול בתרומה שאין זו תשובה דאין צריך הוכחה אלא לסתור תשובתו שתולה טעם החמור דפסול תרומה מפני שהוא אב הטומאה וקא מהדר ליה כלי חרס יוכיח שאין בו חומר זה ופוסל וכן שיטת רוב הדינין כי ההיא דפ' כל הבשר דאמר מנין לבשר בחלב שאסור בהנאה אמרת ק"ו ומה ערלה שלא נעבדה בה עברה אסור בהנאה בשר בחלב שנעבדה בה עברה בבישול אינו דין שאסור בהנאה מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר חמץ בפסח יוכיחו מה לחמץ בפסח שכן כרת כלאי הכרם יוכיחו והא כלאי הכרם דנעבדה בהן עבירה בזריעה וחמץ בפסח נמי עבר בבל יראה ולא דמי לערלה בקולא דידה וקא הויא הוכחה ע"כ ל"ה. ורבינו משולם רוצה

לישב גרס' הספרים מה להצד השוה שבהן שמותרין בחולין אפי' קודם הערב השמש ופסולין בתרומה עד הערב השמש ומיירי שנשברו ולא שנשברו לגמרי לפירורין דקין שאינן ראויין לשום כלי בעולם דחשובין כעפר ואין צריכין הערב שמש אלא שנשברו ועדיין ראוין הם לכלי אחר כדי שיעורו כגון בגד שנקרע רובו ושייר בו כדי מעפורת או כלי חרס שניקב כדי מוציא משקה שטהור מלטמא מ"מ צריך הערב שמש לתרומה וסייעתא לזה מברייתא [דתו"כ] דתניא ואותו תשבורו יכול ישברנו ודיו ת"ל וכל כלי חרס. וה"פ נאמר בפ' של מעלה הערב שמש וסמיך ליה וכל כלי חרס וא"ו מוסיף על ענין ראשון (וה"ק) וכל כלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר יכול ישברנו ודיו בכך ת"ל וכל כלי חרס ולמעלה כתיב הערב השמש לימד על כלי חרס שטעון הערב השמש והוא שנשבר כמו שפירשנו ומותבי' אשמעתין מהיא דאמר במסכת שבת בחזרת כל י מתכות לטומאתן רבא אמר גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה. אלמא כשנטמאו ונשברו מיד טהרו בלא הערב השמש אי לאו גזירה והכא אמרי' דטעון הערב שמש. וי"ל דהתם יש סברא לומר דכשנשברו וחזר וריתכן דודאי טהורין [מיד] לפי שעשוין כלים חדשים ופנים חדשות באו לכאן כדאמר בסנדל שנפסקה אחת מאזניו. וה"נ הוי ככלי שנוצר עתה מחדש ולכך יש לנו לומר דטהורין אי לאו טעמא דשמא יאמרו אבל ודאי אם נשברה ולא חזר וריתכן [הרי הם עדיין בתורת ברייתו] דצריך הערב השמש ואי קשיא לך מההיא דחולין טלית טבולת יום שהתחיל לקורעה כיון שנקרעה רובה טהורה דכיון דלא חס עלה ואטבלה אלמא לקריעה לא בעי הערב השמש. וי"ל דהתם כיון דאטבליה ולא היה שם אלא טומאה דטבול יום צריך הערב שמש וכשקרעה בטלה מתורת כלי וטהורה לגמרי כי כל קריעה ושבירה כך הוא דינה שהוא טמא לגמרי ושברו השבירה מוציאתו מטומאת כלי ונטהר מטומאתו אבל בעי' הערב השמש כדפרי' וכשהכלי טבולת יום ושוברו נטהר מטומאת טבול יום ולא בעי הערב השמש והא דאמרי' בפ' דם חטאת כלי חרס שבישל בו חטאת ויצאו חוץ לקלעים ונטמאו ונקבו ונשברו במקום קדוש. אלמא דכלי לאחר שבירתו מותר להכניסו למקום קדוש בלא הערב השמש וכן בגד שיצא חוץ לקלעים ונטמא קורעו ומכניסו במקום קדוש. צ"ל דכל הכנסות דקאמר לאחר הערב השמש. והשיב לו ר"ת לרבי' משולם על שהביא ראיה מת"כ כדי לקיים הגרסא שמוחק רש"י מי לא יראך ופנים לא ישיאך הרב העומד במליאתך אנהגך אביאך להודיעך ולהראך פן יודע בחשך פלאך כי עמדת אחרי סוף הוראה לחדש דבר מעתה לעשות מדות בכלים הנשברים כשבר נבל יוצרים וראייתך חסורי מחסרא שהגהת הג"ה בת"כ כדי להביא ראיה לשיבותך. ואפי' לשיבותך אם תשלח לי קלף אשיב לך תשובות

אלף כי העולם סומכים על הגהתך וטועים הם ובריייתא זו של ת"כ משובשת היא בכל הספרים שלכם וזו היא הצעה של ברייתא. ואותו תשבורו יכול ישברנו ודאי (ת"ל ואותו) והרי הוא אומר וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר וה"פ יכול ישברנו ודאי כלומר האי דכתב בזב ישבר יכול ישברנו ממש כדין כלי חרס שמצוה לשוברו והרי הוא אומר בזב ישבר ת"ל אותו אותו אתה שובר ואי אתה שובר כלי חרס של זב אמרת ק"ו ומה כלי חרס של זב דחמור אינו טעון שבירה הנוגע בשרץ הקל אינו דין שלא יטעון שבירה ת"ל אותו א"כ למה נאמר ואותו תשבורו מלמד שאין לו טהרה במקוה אלא שוברו. ד"א אותו תשבורו אותו אתה שובר לטהרתו [וכו']. ואל תתמה על זה דדרשי' דאינו טעון שבירה מק"ו אע"ג דאיכא מיעוט חוזר ודורש ק"ו ומוקי למיעוט בדרשא אחריתי וגם בכמה מקומות בתלמוד מצינו כמו כן וצא ולמד מברייתא שבצדה בתו"כ תנור וכירים יותץ יכול יתצם בודאי ת"ל וטמאים יהיו לכם דמקיימין אותן בטומאה:

מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור. טבול יום יש במינו אב הטומאה. כלי חרס שמטמא מאוירו. וק' ומה פירכא היא זו הלא אין לך דין שבתלמוד שלא נוכל להקשות בו שיש בו צד חמור. וכי האי גונא אמרי' באלו נערות אלמא קסבר עולא כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקיא וקאמר דגמרי' מחובל בחברו ומעדים זוממים דעושה שם הצד השוה ופריך מה להצד השוה שכן יש בהן צד חמור וכן במכות [ד:] פרי' [הכי] ומאי פירכא היא זו. ואו' ר"י דלא פרי' ליה אלא במקום שהצד [חמור] הן משונין א). כמו הכא שהטבול יום הוי במינו אב הטומאה וכן כלי חרס אין לך שום דבר שמטמא מאוירו אלא כלי חרס. וכן בכתובות בעדים זוממים דאינם צריכין [התראה] מה שאין כן בשאר [דברים] וכן בחובל בחבירו דחייב בד' דברים מה שאין כן בשאר מזיקין וכן במכות וכי האי גונא בשילהי פ' ד' מיתות דפרי' מה להצד השוה שבהן שכן משונין:

מנין לרביעי בקדש שהוא פסול. ולא אמרי' טהור [הוא] כבתרומה. ומה מחוסר כפורים בטומאות הצריכות קרבן כגון זב וזבה ויולדת ומצורע שמותר בתרומה ופסול בקדשים. פ' הערל. ג' שפסול בתרומה כדילפי' לעיל מק"ו דטבול יום דין הוא שיעשה רביעי בקדש וליכא למימר דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולימא הכי ג' דפסול בתרומה דיו הוא שיהא פסול בקדש דא"כ בטל ק"ו דלג' בקדש לא איצטריך דלא מיבעיא דכי היכי דאייתניה בתרומה בק"ו דטבול יום אתי נמי קדש בההיא ק"ו אלא אפי' מן התורה למדנוהו והיינו דקאמר למדנו ג' לקדש מן התורה הילכך אי אמרי' דיו מפרי' הק"ו. ל"ה. ומקשי התוספות תיפוק ליה רביעי לקדש מק"ו דטבול יום ומה טבול יום שמותר בחולין פוסל

בקדש שני שפוסל בחולין אינו דין שיעשה רביעי בקדש וכי תימא דדייקי' מן הק"ו (הג') [דשני] לג' אם אינו ענין לג' דהא ידעינן ליה מקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא מי לא עסקי' (דרביעי) [דנגע] בשני תנהו ענין לרביעי בקדש. ונראה דאין זה קושיא דלעולם הוה מוקמי' הק"ו אג'. וכי תימא הא ידעי' ליה מקרא דוהבשר [י"ל] דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא. ומהאי טעמא ניחא דליכא להקשות [ל"ל] קרא דוהבשר ונילף ג' בקדש מק"ו דטבול יום ומה טבול יום שמותר בחולין פסול בקדש שני שפסול בחולין דין הוא שיעשה ג' בקדש וד' בקדש מק"ו דמחוסר כפורים כדאמר ולאו מילתא היא כדפרי' דמלתא דאתי בק"ו טרח וכתב לה קרא. וג' דלפ"ה ניחא הכל:

מי לא עסקי' דנגע בשני. פ"ה דנפקא לן מדכתיב בכל טמא ושני איקרי טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא:

טעם בריבי. טעמו של ר' יוסי שהיה חכם וגדול הדור. איני יודע מה הוא שלמד רביעי בקדש מק"ו זה שהרי אוכל הבא מחמת טבול יום והוו דקדש או דתרומה יוכיחו שפסול בתרומה מן התורה כדפי' לעיל דבכלים נמי בעי הערב השמש ואינה אלא לנגיעה ואינו עושה רביעי בקדש לרבנן דפליגי עליה דאבא שאול ואמרו טבול יום פוסל את הקדש ואינו מטמאו לפסול את מי שיחזור ויגע. וס"ד דר' יוסי כרבנן סבירא ליה הילכך תשובתו בצדו דא"כ ה"נ נדרשי' להאי ק"ו שיפסול אוכל הבא מחמת טבול יום את הקדש ומה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פוסל הקדש אוכל הנוגע בטבול יום שפסול בתרומה [אינו] דין שיעשה רביעי בקדש. כל"ה. טבול יום תחלה לקדש מעלה עשו בקדש להיות טבול יום אצלו כראשון לטומאה ויטמא שנים בקדש זה מזה האוכל שנגע בטבול יום יטמא חברו הנוגע בו ושניהם קרויין טמאים שמקלקלים את אחרים והג' פוסל את הד' להיות הוא עצמו פסול אבל לא יפסול אחרים במגעו. ר' מאיר אומר מטמא אחד ופוסל אחד הרי הוא כשאר שני שפוסל התרומה והנוגע בו פוסל הקדש כך טבול יום הפוסל בתרומה הנוגע בו טמא לקדש לפסול עוד אחד:

כך פוסל. ואין הנוגע בטבול יום פוסל הקדש אלא הוא עצמו פסול. ממאי דר' יוסי כרבנן סבירא ליה דתהוי תשובתו בצדו דילמא כאבא שאול סבירא ליה וה"ה דהוה מצי לרב פפא למימר [דילמא] כר' מאיר סבירא ליה ואין כאן עוד תשובה דהא עביד רביעי אלא רבותא נקט כלומר מאן לימ' לן דלא מחמיר כאבא שאול דילמא כותיה סבירא ליה דאוכל הבא מחמת טבול יום אם של קדש הוא מטמא אחד ופוסל אחד דההוא דנגע ביה הוה פסיל ליה דאורייתא ואפי' הוי קמא תרומה פסול לקדש מק"ו ממחוסר כפורים כדדריש ר' יוסי לעיל דריש ליה נמי הכא הכי ל"ה. אמר רב ר' מאיר ור' יוסי כו'. כל

הטעון ביאת מים כו'. וחכמים אוסרים במעשר באכילה אבל בנגיעה שרי וחולין אף לאכילה והכי קאמר בחגיגה וה"ה דלרבנן אין שני עושה שלישי בחולין והא דלא חשיב להו (לעיל) עם האחרים לפי שלא נתפרשו [שמותן] ור' מאיר ומחלוקתו קאמר ל"ה. ותימה דמשמע דרבנן דפליגי עליה דר' עקיבא דאמרי אין שני עושה ג' בחולין מיירי (אפי') [בטומאה] בדרבנן ור' עקיבא אמר למילתיה אפי' בדרבנן. וק' דאמרי' בפ' השוחט גבי השוחט חיה ועוף ולוקמ' כר' עקיבא דאמר ידים תחלות נינהו גבי מכניס ידיו לבית המנוגע ומשני דלמ' ה"מ בדאורייתא אבל בטומאה דרבנן לא פי' דבטומאה דרבנן לא הי' אומר ר' עקיבא דשני עושה ג' בחולין. ואומר ה"ר אלחנן דההיא דהכא לא תיקשי דאיכא למימר דהכא לא מיתי [אלא דאיכא] תנאין שסוברים דאין שני עושה ג' בחולין ובאין בזה להוציא מדר' עקיבא והא דמייתי הכא ר' מאיר איכא למימר דמייתי ראיה מדשקל ר' מאיר במלתיה ומותר בחולין ובמעשר א"כ קיל שני דאוריי' להתירו בחולין ובמעשר יש מי שאומר בשם רב האיי גאון ז"ל דכל היכא דאיכא פלוני ופלוני ופלוני כולהו סבירא להו דאין הלכה כמותן תנאים דכולהו שיטה אחת אמור ורבנן דידהו פליגי עלייהו. והשתא ק' מהכא דק"ל דאין שני עושה ג' בחולין וכן פוסק הר' אלחנן מירושל' וגם לא אשכחן רבנן דפליגי על אלו תנאים דהא רבנן דר' מאיר מודי דאין ב' [עושה ג'] כשפ"ה וגם על ר' יהושע ליכא מאן דפליג עליה:

דף ל.

ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני בפ' השוחט מפ' טעמא שני שני למה לפי שמצינו ששני עושה שני על ידי משקין וכל הנך טומאות דרבנן נינהו. ה"ג על טהרת תרומה אבל חולין גרידי לא ומאן דגרי' על טהרת הקדש לא ה"פ על טהרת הקדש לא דהוה ליה חולין גרידי שהמתפיס חולין על טהרת הקדש בטלה דעתו אצל כל אדם ואין בדבריו כלום ל"ה. ר' אליעזר אומר ניטלת מן הטהורה על הטמאה פ"ה רישא דמתני' במס' חלה הכי איתא [שיעור] חלה אחד מכ"ד נטמאת עיסתה שוגגת או אנוסה אחד ממ"ח נטמאת במזיד אחד מכ"ד שלא יהא חוטא נשכר. ר' אליעזר אומר נטמאת מזידה תלוש אחרת בטהרה ותטול מן הטהורה על הטמאה וכיצד יעשה שיהא מן המוקף ובטהרה נוטלת כדי חלת הטמאה מעיסה הטהורה עד שלא הורמה חלתה דאי הורמה חלתה דטהורה תו לא מצי לאפרושי מן הפטור על החיוב דלא חייל עליה תו שם חלה:

כדי לתרום מן המוקף. מקרא נפקא לן בספרי והרמותם ממנו מן המוקף לו הלכך צריך להקיף את העיסה קודם שתקרא לה שם והכי מקיפה לה נותנת בעריבה לצד אחד ונותנת מן העיסה הטהורה פחות מכביצה בין הטמאה לטהורה והאמצעית נוגעת בשתיהן ומצרפתן וקורא שם על החלה ומסלקה עם קריאת שם ופחות מכביצה אינו מטמא אחרים אע"פ שהוא עצמו מקבל טומאה כדתניא בת"כ מכל האוכל מלמד שהוא מטמא בכל שהוא יכול יטמא אחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל ודרשי' אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים זהו כביצת תרנגולת. ומה שפ"ה קורא לה שם לחלה ומסלקה עם קריאת שם למה הוצרך לפר' כן נר' משום דקשי' ליה אפי' אין שני עושה ג' בחולין מ"מ כיון שקרא לה שם הויא לה העיסה תרומה ושני עושה ג' בתרומה לכך הוצרך לפ' שמסלק תחלה ועם הסלוק קורא לה שם. והק' הר' אלחנן והלא אין זה מוקף ובעי' מוקף ממש ויש רוצים לומר דקרינן כי האי גונא מוקף. ול"נ דאמרי' פ"ק דנדה אשה והיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה הימנה חלתה ומניחתה בכפיפה או באנחותא [ומקפת] וקורא לה שם אלמא משמע דבעי' מן המוקף ממש. (ואומר ר"י דשאני התם הילכך תקנו בכפיפה או באנחותא שאם אתה אומר שתקרא לה שם בעודה בידה א"כ תטמא החלה שהיא טבולת יום לכך תקנו להניחה בכפיפה להבחין שהיא טבולת יום ודכוותיה קאמר בהניזקין שתקנו בכפיפה ואנחותא משו' היכירא) וא"ת המטמא העיסה טמאו אותו כביצה שבנתים ומאי אהני קריאת השם ואומר הר' אלחנן שמפרי' החלה מן העיסה ומקיפו לצד העיסה הטהורה והשתא הוי ליה רביעי דתרומ' א"נ שאוחז בידו תחלה אמצעית. אידי ואידי בעיסה ראשונה ה"ג רש"י. וקאי אעיסה הטמאה ראשונה [ואע"ג דמיטמאה אמצעית מחמת ראשונה] והויא לה שניה לא [הדרא] ועבדא לה לחלה עד שלא קרא שם שלישי ואית דגרסי אידי ואידי בעיסה שניה וקאי (אביצה) [אאמצעית] ואפחות מכביצה. וכר' יונתן דגר' ראשונה מאי לאו בהא קמיפלגי פ"ה ר' אליעזר ורבנן דר' אליעזר דשרי סבר אין שני עושה ג' בחולין ורבנן סברי [שני] עושה שלישי בחולין. ואיטמי לה לחלה לפני קריאת השם ואע"ג דחולין הוא ואשתכח דספי' לכהן חלה טמאה בחזקת טהורה. ותנא דמתני' דאמר לר' אליעזר פחות מכביצה לאו משום דאית ליה ב' עושה ג' אלא משום דכמה דאפשר למעוטי טומאה דאמצעי' ממעטי' דאסור לגרום טומאה לחולין אלא משום תקנת תרומה הוא דשרי' והא אפשר בהכי א"נ משום דילמא לא מיזדהר שלא תגע חל' באמצעית [זו] לאחר קריאת שם וחכמים אוסר' דלמא אתי למעבד [כביצה] ומטמיא אמצעי' והדרא ומטמיא לחלה כל"ה. מר סבר מותר לגרום טומאה לחולין פ"ה היינו דר' אליעזר סבר דמותר לגרום טומאה לאמצעית כדי לתקן

חלה בטהרה ותנא דמתני' ותנא דבריי' אליבא דר' אליעזר נמי בהא פליגי דתנא דמתני' סבר דמותר לגרום טומאה משום תקנת חלה מיהו כל כמה דאפשר למעוטי טומאה לא מפשי' לגרום להם טומאה בחנם והא אפשר בהכי הלכך כביצה לא (דריש) [דחשיב] בו ותנא דבריי' סבר כיון דמותר לגרום לא שנא שיעורא רבה ולא שנא שיעורא זוטא דאפי' לכביצה נמי מותר לגרום. א"נ תנא דמתני' סבר דלמא נגע חלה לאמצעי' אחר קריאת שם ותנא ברא לא חייש כל"ה. ומר סבר תחומין דרבנן דאמר בירו' דאפי' מאן דאית ליה דתחום אלפים לא הוי אלא מדרבנן מ"מ תחום דג' פרסאות הוי דאורייתא. מתני' שאין ת"ל לאמר פ"ה דלא הוי כמו שאר לאמר שבתורה דהתם השכינה מדברת עם משה דיבורו וחוזר הוא ואומרו לישראל אבל כאן אין שייך לאמר כן:

דף ל:

גמ' מפי עוללים ויונקים עולל גדול מיונק כדכתיב מעולל ועד יונק ודרך המקרא לומר כן כולל הכל מן החשוב עד הגרוע כמו משור ועד שה. ל"ה:
אלא מעתה בכל צרתם (לו) [לא] צר ה"נ. תימה אמאי לא בעי ה"נ מכמה פסוקים כמו אשר (לו) [לא] כרעים כדדרשי' אע"פ שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן וכן אשר (לו) [לא] חומה אע"פ שאין לו עכשיו. וי"ל דלא בעי משום דפשי' ליה דלא בעי' למימר אשר (לו) [לא] כרעים ממש שהרי ארבה וסלעם וחרגול ידועים הם בסימניהון וא"כ פשיטא ליה שלא היו כשרים וכן אשר (לו) [לא] חומה פשיטא ליה דאינו ר"ל לא ממש דהא בעיר שיש לו חומה משתעי קרא ולהכי משתעי הכי אבל בכל צרתם (לו) [לא] צר אינו פשוט לו כל כך כמו שהבאתי שיש לתלות ולפרש כמו ולא היתה צרתם צרה כי אם להם. פרעה לקה ואבד. סיסרא לקה ואבד. סנחריב לקה ואבד. וכן נבוכדנצר לקה ואחר כן יאבדו כל אויביך ה' במהרה בימינו אמן:
סליק פירקא

דף לא.

מי שקינא לאשתו ונסתרה ר' אליעזר אומר אפי' שמע מעוף הפורח כו'. פ"ה אפי' עד אחד היינו כמו עוף הפורח ואפי' עבד ואפי' שפחה נאמנין ונאסרה עליו. ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה ור"א לטעמי' (דאמר דלא בעי עדות) דאמר לעיל בפ"ק דמשקה לה על פי עד אחד [דסתירה לא בעי עדות]. ור' יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. פי' נשים הטוות בלבנה (והוי) פריצותה ומכוער הדבר ותצא דאפי'

מיא תו לא בדקי לה כלומר דסבירא ליה דבעי ב' עדים. וק' חדא דהא אמרינן יוציא ויתן כתובה. וי"ל אם [אינו] רוצה להשקותה דהוה ליה למתני ישקנה כיון דסבי' ליה דמשקה על פי עד אחד. ועוד ק' מאי דאמר דעוף הפורח ר"ל עד אחד דאטו מי סניא ליה למתני' אפי' שמע מעד אחד כדקתני בסמוך בתר הכי. לכך פרשב"ם אפי' שמע מעוף הפורח ר"ל על ידי קול בעלמא שמע שנסתרה יוציא ויתן כתובה דנהי דלא משקה על ידי קול מ"מ רבנן אסרוה לו וצריך שיוציא ויתן כתובה דהרי נמצא רגלים לדבר שהרי קינא לה (ונסתרה מקודם לכן. ויוציא ויתן כתובה) הואיל והחמיר בה הכתוב לאוסרה בעד אחד או על פי עצמו. (וה"נ לר') [אבל ר'] יהושע דסבירא ליה דמשקה על פי שנים הואיל והקל בה הכתוב שלא אסרה בעד אחד אלא על פי שנים אף חכמים לא חייבוהו להוציא וליתן כתובה עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. ולא דמי להני דאמרינן לעיל מתו בעליהן עד שלא שתו דאמרי' מתוך שלא שתו לא נוטלות כתובה והכא אמרי' דיוציא ויתן כתובה דשאני התם לפי שראויות היו לשתות קודם שמתו וכשמתו בעליהן דין הוא דכיון דנדחות מלשתות שאין להם כתובה אבל הכא דזאת האשה [לא הייתה] ראויה מעולם [לשתות] אין לה להפסיד כתובה בחנם. ור"ח ז"ל פי' אפי' שמע מעוף הפורח שנטמאת יוציא ויתן כתובה כיון שיש לה קול על טומאה. ר' יהושע אומר עד שישאו ויתנו. אך קשה דהוה ליה למתני בפי' שמע מעוף הפורח שנטמאת כמו דאמר בסמוך עד אחד אומר אני ראיתיה שנטמאת וע"ק דאמר בירוש' בסוף פירקין בעי ר' יוסי שמע מעוף הפורח באויר שאמר אני ראיתיה שנטמאת על זה בא להעיד אם להשקותה כבר נדחית שלא לשתות אלא בא כדי להפסידה כתובתה הרי אין מפסידין ממון על פי עד אחד וא"כ מאי קא מיבעיא ליה התם בזה הא מתני' מיירי בכי האי גונא לכ"נ כפרשב"ם דקאי אסתירה ולא קאי אטומאה:

דף לא:

גמ' טעמא דקא מכחיש ליה הא לא מכחיש ליה עד אחד נאמן וה"ה דהוה ליה למבעי אריש מה"מ דעד אחד נאמן דקתני בהדיא עד אחד אומר אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה אלמא נאמן. אלא משום הכי מייתי מסיפא משום דבעי אקשויי עלה כי מכחיש ליה מאי הוי הא הימניה רחמנא להאי דאמר נטמאת כבי תרי והוי ליה האי דמכחיש חד ואין דבריו של אחד במקום שנים ל"ה. לא קשיא כאן בבת אחת הא דאמרינן דשותה מיירי כשבאו בבת אחת והעידו שנים ביחד ולא נתקיימה עדותן בב"ר והיכא התורה האמינתו כשנים בהעידו זה אחר זה:

ועולא מי לא מפליג כי בבת אחת בין בזה אחר זה דשני תני רבה שותה דלא משני כמו ר' חייא והא אמרינן בפרק האשה שלום על הא דתנן עד אחד אומר מת ונשאת ובא עד ואמר לא מת הרי זו לא תצא ודייק בגמ' טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כו'. ומשני ה"ק התירוה להנשא אע"ג דלא נשאת אלמא משמע דמפליג עולא בין בת אחת לזה אחר זה. וי"ל דאין הכי נמי הוה מצי מפליג עולא הכא אלא שינויי דר' חייא לא סבירא ליה משום דמקשי תלמודא על מילתיה. א"נ י"ל דגבי אשה בעלמא שהיא דרבנן מפליג בין בבת אחת בין בזה אחר זה דיש להקל עליה אבל גבי סוטה שהיא דאורייתא בין בבת אחת לזה אחר זה:

הא חד וחד לא היתה שותה ותיובתא דר' חייא ופ"ה דה"ה דהוה מצי לשנויי מתני' בזה אחר זה המציעתא ולא ק' ליה לר' חייא אלא לא בעי לאוקומי רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא ועוד דסוף סוף דמדיוקא דמציעתא הלך מוכח רישא בבת אחת ומציעתא וסיפא בין בבת אחת בין בזה אחר זה דלעולם במקום שנים לא האמינה תורה עד אחד כפ"ה. ורשב"ם פי' דלא מצי לשנויי דמיירי בזה אחר זה ודיוקא דמתני' בבת אחת משום דקתני ושנים אומרים שנטמאת משמע דבהדי הדדי אתו:

ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא והכא במ"ע דקתני עד אחד אומר נטמאת ושנים אומרים לא נטמאת היתה שותה ואוקמ' בפסולי עדות ובין בבת אחת בין בזה אחר זה. (וע"כ) ר' נחמיה וע"כ בזה אחר זה איצטריך עיקר לאשמועי' דאי לבת אחת מאי רוב דעות איכא בחד וחד נמי היתה שותה והב"ע כגון דההיא דאתא מעיקרא אשה הואי. הילכך בזה אחר זה אתו תרתי ומבטלי ליה:

דף לב.

ותרצה לדר' נחמיה. דאמר עשו שתי נשים כאיש אחד לאו סיפיה דמלתיה דר' נחמיה הוא אלא פירוש דמלתא היא דאנן פרשי לה הכי:

כי פלגא ופלגא כחד וחד ואי בבת אחת אתו אוקי חד להדי חד ואוקמי' אספיקא ואי בזה אחר זה וההוא דהאמינה תורה קדם ברישא הוה ליה איהו כשנים והנך כחד ואין דבריהם במקומו. והיכא דשנים אומרים שנטמאת ועד אחד כשר אומר שלא נטמאת היתה שותה דכי חד וחד נינהו ומתני' דקתני לא היתה שותה כגון דההוא חד הוי פסול:

סליק פירקא

אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה מה שהכהן אומר לה. ולא אמרינן שצריך לאומרם בלשון הקדש כדרך שנכתב נצטווה לאומרו ובספרי אמרי' דאי לא כתב קרא להתיר בכל

לשון ה"א דנגמר מיבמה מק"ו ומה יבמה קלה לא עשה בה כל הלשונות כלשון הקדש סוטה שהיא חמורה לא כל שכן ל"ה. וא"ת אמאי לא חשיב שבועת הדיינין דאמר בפ' שבועת הדיינין דאף היא בכל לשון נאמרה. וי"ל דתנא ושייר ומה שייר דהא שייר שייר שבועת הביטוי דאף היא בכל לשון נאמרה. וא"ת תנא תאני אלו ואת אמרת תנא ושייר דה"נ פריך פ"ק דקידושין. וי"ל דכל היכא דליכא אלא חד אלו איכא למימר בדוקא תני אבל היכא דתני אלו ואלו שונה ומשייר דהא לו לאו דוקא. והא דנקט אלו ברישא אגב דנקטיה בסיפא גמ' ה"ג ואמר הכהן אל האשה בכל לשון שהיא שומע' ומהאי קרא יליף לה בספרי ול"ג ואמר הכהן לאשה:

דף לב:

אל האשה משמע דברים הנכנסין בלבה כדמפרש ואזיל ומיהו מה שפ"ה דמהאי קרא יליף לה בספרי אינה ראיה ואין בכך למחוק גירסת הספרים דמצינו בכמה מקומות שחולק על תלמוד שלנו כגון גבי האי דאמר בגמ' לק' בפ' בתרא שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הורגין אותו ונפקא לן מן ולארץ לא יכופר ובספרי מפיק לה מן ואתה תבער הדם הנקי. אבל ק' מאי סביר' ליה להאי תנא דמתני' אי סבירא ליה דכל התורה כלה בכל לשון נאמרה א"כ למה לי קרא לאיתויי בגמ' למימר להכשירה בכל לשון. ואי סבירא ליה דבלשון הקדש נאמרה למה לי קרא במתני' בהני דנאמרין בלשון הקדש. לכ"נ דמהני סביר' ליה דכל התורה בכל לשון נאמרה מדמייתי קרא במתני' שנ' בכל לשון אבל התלמוד מפרש כן אליבא דמ"ד בלשון הקדש נאמרה. וכל כך למה. למה לנו להודיעה הלכות המים בשלמא הנך קמייתא משום ונוסרו כל הנשים. אלא הך למאי: ומשני שלא להוציא לעז שאם נטמאת באונס או שוגגת ולא נבדקה שלא תהי סבורה אילו נטמאת מזידה אף הם לא היו בודקין אותה ל"ה:

וגנותו בקול רם ממקרא בכורים דכתיב ארמי אובד אבי והיינו גנותן שמתודין שאביהם לבן הארמי היה רשע ל"ה. ורבנן סברי לה כמאן דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא. נראה מכאן דכן הלכה מדלא אמר ורבנן תרתי ש"מ בכל לשון שאתה שומע והשמיע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך אלא קאמר דסבירא להו (כרבנן) [כמ"ד כו'] א"כ משמע דכן הלכה דאוקמי' רבנן מילתייהו אליבא דהלכתא ועוד דיחיד ורבים הלכה כרבי' וה"נ פסקינן בברכות פ' היה קורא. ותו דהתם קאמר תלמודא ור' יוסי תרתי ש"מ ולא קאמר דר' יוסי סבר לה כר' משמע דדחיק ליה לאוקומי מילתא אליבא דהלכתא וכן פי' בפ' הקורא את המגלה למפרע:

דף לג.

לימ' קסבר ר' כל התורה בכל לשון נאמרה פ"ה כגון קריאת התורה ול"נ דמקריאה אי אפשר להיות דאין חיובא אלא מדרבנן ותקנת עזרא. לכ"נ לפ' כל הפרשיות שצריכות לקרות כגון פרשת זכור ופרשת עגלה ערופה והני דמפרש במתני' דצריכין לקרותן בלשון הקדש אי ליכא קרא דמרבי להו לקרותה בכל לשון גם זה פי' פרק הקורא [במגילה דף יז] . שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. י"מ פ"ק דשבת דמכירין בו אבל אינן חוששין בו ואין נראה מכאן דמשמע בסמוך דאין מכירין בו כלל. ברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת ה"ג ול"ג מנא לן דלא בעי קרא דמהיכא תיתי דניבעי לשון הקדש אבל גבי שבועת העדות גר' מנא לן דאי לא כתיב קרא איכא למימר דבעי דומיא דשבועת הר גריזים והר עיבל שהיא בלשון הקדש. ל"ה. יש אומר בפשט שצריך לברך בעל הבית דכתיב וברכת את ואת ריבויא הוא לרבות את בעל הבית:

דף לד.

ממשמע שנאמר במוט איני יודע שבשנים אמר ר' יצחק טורטני וטרטוני דטורטני משוי ומשוי תחת משוי שהתחתונים מסייעים את העליונים ובכל מוט אחד היה מוטות קטנים אחד לראש האחד ואחד לראש השני והולכין באלכסון (כזה). וד' בני אדם נושאים מוט אחד וד' אחרים נושאים מוט האחר ור' יצחק לא מקרא שמיע ליה. וא"ת מנא לן דבעי ח' בני אדם דלמא ה"פ איני יודע שבשנים דצריך בני אדם למוט אחד ולשני מוטות ד' בני אדם ופר"ח הכי ומה ת"ל בשני מוטו' דצריך לכל מוט ומוט ב' מוטות לב' ראשי המוט ולא היו המוטות באלכסון כדי שלא יפול האשכול לארץ אלא האשכול היתה מונחת על המוטות כמין דף שהולכת מזה לזה (כזה). וצריך שני בני אדם לד' ראשי המוטות ואם כן הוו ח' בני אדם. ור"ת פי' דנפקא לן במוט ר"ל שנים דשני בדין היו למזבח הזהב אחד מימין ואחד משמאל וידעינן ליה מדכתיב ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת ושמו את בדיו ואחר כך כתיב ונתנו על המוט משמע דהמוט זהו מה שאמור למעלה ושמו את בדיו אם כן מצינו מוט דקרא ר"ל שנים:

דף לד:

שלח לך אנשים לדעתך איני מצוה לך אבל יש' הם אומר שתשלחם כדכתיב ותקרבון אלי כלכם:

וכי יש אדם כו' כלומר אם צוה הקב"ה [היה מצוה] לעשות לי דבר שסופו לבא לידי תקלה. וייטב בעיני הדבר ולא בעיני המקום ובמדרש רבה מפרש שאף בעיני משה לא היטיב אלא משל לאדם האומר לחבירו מכור לי חמורך ואנסנו ונאות לו להוליכו בהר ובבקעה ואמר כיון שאין אתה מעכב על ידי שלא אעשה ממנו מה שארצה לנסותו לא אנסנו וכן היה משה סבור שיאמרו לו ישר' כיון שאתה מודה לשלוח מרגלים לא תשלח עוד וה"ק הכא וייטב בעיני הדבר שהייתי סבור שתניחו מלשלוח כי היה לכם להאמין במקום ב"ה. אבל לא בעיני המקום שהיה גלוי לפניו שתשלחו ותבאו לידי תקלה. א"נ י"ל דהמד"ר חולק עם תלמוד שלנו. מרגלים לא נתכונו בו. אינו רוצה לומר מרגלים ממש אלא אותן ששאלו תחלה שילוח מרגלים:

שעשה עצמו מך משונאו של הקב"ה כביכול כדאמר לקמן אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם:

שעושה הארץ כשחיתות שמקום רגליו מעמיק הארץ מרוב כובדו. ופ"ה לשון ששי לא פורש לי מאי דמי לשחיתות ונ"ל לשון עמודי שיש שהם כבדים ומקום מעמדם ניכר ל"ה. אלימא נבנתה ממש. וחולק התלמוד על המדרש דאיתא התם מפני מה זכו הכנענים לישב בארצם מ"ז שנים יותר ממצרים בשכר שכבדו הזקן אברהם אבינו שאמרו לו נשיא אלהים אתה בתוכנו:

דף לה.

וילכו ויבאו. ל"ג וכתיב [אלא] וילכו יתירא הוא כיון דכתיב וישובו לא הוה ליה למימ' אלא ויבאו אל משה:

ראש קטיעא מי שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפנינו:

אל תקרי ממנו ל"ג שאין הפרש ממנו דיחיד לממנו דרבים ל"ה. וא"ד איוב נח נפשיה שלא תגין זכותו עליהם. והיינו דאמר איוב בימי משה היה והיינו דכתיב היש בה עץ (אם) [עץ] זה איוב כלומר העודנו חי ולמה נקרא עץ שהיה מגין עליהם בזכותו כעץ:

ה"ג ולא היא כי הוו מברי ואכלי. כי הוו אמוריים מברין מלאכל סעודת אבלים כשחוזרין מן הקבר דאמר לעיל בכל דוכתא דמטו שכיב חשיבא מינייהו:

כד חזנהו. מרגלים והיו יראים לעמוד בפניהם סלקי ויתבי באילנות. לקומצי איתא במדרש מעשה בבתו של ענה שהלכה לפרדס אביה ולקטה רמון מן האילן וזרקה הקליפה והיה שם אחד מן המרגלים ונכנס בתוכה והיתה יראה פן יבוא אביה בפרדס ויראה הקליפה ונטלה הקליפה וזרקה חוץ מן הפרדס ויצא המרגל משם והלך לו:

במגפה. מדלא כתיב במגפה משמע במיתה מיוחדת ומשונה:
באסכרה. שהיא באה על לשון הרע. וכיון שעלה אחרון שבישראל כו'. סיפיה דבריית' דלעיל היא אלא איידי דתנא בה ומכאן אתה מחשב לאשכול נקט לפרשת מרגלי' הכא ואחר כך חוזר לדיבורו:
נמצא ארון ונושאיו וכהנים מצד אחד כו'. דאע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור קדים דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם כבר עלו וכיון דארון וכהנים עברו אחריהם עד שבא לפניהם הרי יצאו להם מן הירדן ומאי תו דקאמר ויצו יהושע את הכהנים לומר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה והאי עלו מן הירדן דקאמר להו ה"ק להו סלקו רגליכם לאחוריכם ועודם בעבר המזרחי וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ויצאו מי הירדן למקומם:
נשא ארון את נושאיו ועבר והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור ל"ה. ויך באנשי בית שמש לא בתוך הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאו הפרות מפלשתים ואיידי דאיירי בארון נקט לה:
משום דראו בו ונסתכלו [ויך בתמי']. קוצרים ומשתחוים היו ולא בטלו מן המלאכה לכבודו:

דף לה:

מאן אמרייך דאמרת. מי הכעיסך שהכעסת ולא הצלת את עמך מן השביה. ועוד מי פייסך שנתפייסת. ל"ה. כתיב כידון בדברי הימים ויבאו עד גורן כידון ובשמואל כתיב גורן נכון. בתחלה כשבא הארון שם נעשה להם ככידון ההורג שהרג את עוזה ולאחר שנשתהה שם ו' חדשים בבית עובד אדום נעשה להם נכון שהכין את ביתו כדכתיב ויברך ה' את עובד אדום. ושמעתי בשם רבי מנחם בר' חלבו גרן נכון הוא גרן ארונה היבוסי. וא"כ הוא (גרן) [ה"ג] בתחלה נכון ולבסוף כידון על שם המזבח שתחלתו בנוי ולבסוף חרוב וכידון לשון שבר וחורבן הוא כמו יראו עיניו כידו. כפ"ה:
וכתבו להם למטה למען אשר לא ילמדו אתכם וגו'. לעיל מיניה [כתיב] כי החרם תחרימם ודבר זה כתבו למטה להודיע לז' אומות היושבין חוץ מגבולי ארץ ישראל שלא נצטוינו להחרימם אלא על אותם שבתוך הגבולים נצטוינו להחרימם כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלין אבל אותן היושבין בחוצה לארץ אם חוזרין בתשובה נקבל

אותם ושבתוכה אין מקבלין דמחמת יראה הם עושים וה"ג בתוס' אם אתם חוזרין בכם אנו מקבלין אתכם. ל"ה:
ה"ג ושבית שביו לרבות כנענים שבחוצה לארץ. [דקרא בחו"ל כתיב] כי תצא למלחמה מארץ לחוצה לארץ והכי תני בספרי כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר כי תצא משמע כשתעלה על דעתך [לצאת]:
ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכם. בא הכתוב להתיר כנענים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תואר שלא יהא בכלל לא תחיה כל נשמה:

דף לו.

כמאן כר' שמעון שכתב להם שיחזרו בתשובה ודוקא אותם העומדין בגבולין אבל העומדין חוץ לגבולין לא היו בכלל לא תחיה כל נשמה. שאם היו רוצים לפנות את ארצם והולכין להם לא נצטוו להחרימם כמו שפינה הגרגשי והלך לו. (אלא) [אבל] לר' יהודה כולם בכלל דלא תחיה וא"ת לר' יהודה דאמר דנצטוו להחרימם כל הכנענים שבחוצה לארץ למה לי קרא דלא תתחתן בם תיפוק לי' מלא תחיה כל נשמה. וי"ל דאיצטריך כגון אותן שלא יוכלו להחרימם כדאי' בספר שופטים וכגון הגרגשי שפינה והלך לו:
דמשה לא עבר דיהושע עבר. תי' פשיטא דשל משה לא עבר דלמה היתה עוברת הירדן והלא לא כבשו אז אלא ארץ סיחון ועוג ושמא אותן שנמלטו מארץ סיחון ועוג לעבר הירדן של ארץ כנען לא הזיקה הצרעה עד יהושע:

דף לו:

ואין איש מאנשי הבית יש במדרש שבדק יוסף עצמו ולא מצא מעשה של איש שלא היה לו מילה שמצא עצמו טומטום:
שגר באכסניות בארץ נכריה:
מופים מפרש בתנחומא שהיה פיו כשל אביו בהלכות שקבל משם ועבר:
אשתעי איהו בלשון הקדש. צ"ע אי הוו ע' לשון חוץ מלשון הקדש דהא הכא לא הוה ידע ליה ואמר בסוכה שע' פרים שמקריבין בחג הסוכות כנגד ע' אומות חוץ מישראל ואמר נמי בסדר פנחס דמונה ס"ה משפחות בישראל וע' באומות היינו דכתיב כי אתם המעט ה' משפחות מעט מכל העמים:

דף לז:

אלא זה הבא על הערוה אשת איש והוליד ממזר ומתוך בושתו שאסור לבא בקהל ואינו מוצא אשה הולך לבין העמים ועובד עבודת כוכבים. וארורים אלו שעשאוהו לעבוד פסל ומסכה וכן דורש כלם כל אחת לפי פשטה אותן של עריות כגון שוכב עם חותנתו ואשת אביו ועם אחותו כלם באשת איש ולמיקם בתרי ארורי שוכב עם כל בהמה זו אשת איש שעשתה מעשה בהמה שמנאפת. מקלל אביו ואמו בא על אשת איש מזלזל באביו ואמו שגידלו למעשה רעים. משגה עור מפתה אשת רעהו שהיא סומא בדבר ואינה יודעת העונש כמוהו. משיג גבול רעהו בא על אשת רעהו הרי הוא מסיג גבול רעהו שנאסרה אשתו לו. מכה רעהו בסתר לוקח שוחד להרוג נפש להיות עוקבת אחר המנאף ולפתות לו אשת איש וגורם לו מיתה. מטה משפט גר יתום פ"ה איני יודע לדרשו. ורבינו שמשון מקוצי מפרש זה הבא על אשת איש והוליד ממנה בן ממזר ומתוך שבנו ממזר הולך לדור בעיר אחרת בארץ מרחק באשר ימצא. ונמצא שהוא גר ויתום שהוא כגר שאין לו אב שזה שהולידו אינו מודה שהוא בנו וגם אמו אלמנה שנאסרה על בעלה ויושבת עגונה כאלמנות חיות:

דף לח.

מה משרת בעמידה אף מברך בעמידה י"מ דכהן בעל תשובה ראוי הוא לדוכן ולא מקשי' ליה לפסול עבודה דכהן שנשתמד דכתיב לא יקרב אלי לשרתני ותנן בפ' בתרא דמנחו' כהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו בירושלם הא בנוב וגבעון מותרין וכ"ש בזמן הזה לדוכן ואמרי' נמי התם הרי אלו כבעלי מומין ולא מצינו בשום מקום שבעל מום שפסול לדוכן אלא א"כ היו מומין שבגלוי שהעולם מסתכלין בו. אף בניו בנשיאות כפים ולא תקשי תו שכן כהן גדול דאין משיבין על ההיקש וכתיב כל הימים ואל תקשי לך תו ראש חדש ועבודת צבור ל"ה:
לשנים קורא כהנים פ"ה כשיש שם שני כהנים לברך שליח צבור כשגמר ברכת הודאה (עד חוץ מבית הכנסת) ל"ה:

דף לח:

ת"ש דא"ר יהושע בן לוי אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמי' וקשה דלענין מה מיירי אי לענין צירוף קשה מדאמרי' פרק כל גנות ציבור בקטנה ויחיד בגדולה אין מצטרפין וא"כ פליג עליה דר' יהושע בן לוי ואי לענין לצאת

בו ידי חובתו א"ר יהושע בן לוי דאפי' מחיצה ברזל וכו' אבל לעולם אינו מצטרף וא"כ הכי קאמר רב התם וכן בתפלה פרק אין צולין גבי פסח הנאכל בחבורה מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אגף היינו משקוף ואמר רב עלה וכן לתפלה והיכי קאמר רב שלא יצא ידי חובתו והתנן היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא ופר"י דהתם עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול מודה דיצא ידי חובתו אבל לענין דבר שבקדושה צריך כגון קדיש וברכו וקדושה לדין זה אמר רב דמפסקת:

דף לט.

כיון דנפתח ספר תורה אסור לדבר אפי' בדברי תורה. פי' רשב"ם אבל אי מהדר אפיה לית לן בה דאמר פ"ק דברכות רב ששת מהדר אפיה יגריס. ואינו נראה לר"ת דא"כ היה ליה לתלמודא לאיתויי הא דרב ששת ולומר שמותר בזה הענין. על כן נראה לי דרב ששת לא פליג דבדבר הלכה שרי:

דף לט:

אין הכהנים רשאין לכוף קשרי אצבעותיהם. פ"ה שכופפין אותן וכו'. עד שיכלה אמן מפי הצבור:

אין שליח צבור רשאי להפשיט את התיבה בצבור. פ"ה שהיה דרכם להביא ספר תורה מבית אחר שמשתמר לבית הכנסת ופורסין בגדים נאים סביב התיבה ומניחין אותה בתוכה וכשיוצאין משם ונוטלין ספר תורה להוליכו לבית המשתמר לא יפשיטו הבגדים בפני הצבור שטורח הצבור לעכב שם עם ספר תורה אלא מוליך ספר תורה והעם יוצאין אחריו ואחר כך בא ומפשיט התיבה:

דף מג:

זאת אומרת כרם של ב' שותפין לאו דוקא נקט זאת אומרת דאמתני' לא קאי אלא הני אמוראי דבי מדרשא דלא בעו לשנויי הכי סבירא להו הכי:

וה"מ שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב כזה. ולהכי נקט שתים כנגד שתים דסבי' ליה כמ"ד בברכות כרם רבעי שאין ערלה נוהגת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם:

חורגתא הגדילה בין האחין אסורה להנשא לאחין פ"ה בת אשתו הגדילה בין בני הבעל שיש לו מאשה אחרת דאיתחזיא כי אחתיהו מי שאינו מכיר בה סבור שנשא אחותו. ולא היא דחורגתא קלא אית לה ומותרת. ותי' לר"י דאמר בירושלמי אשת (חורגו) [חמיו]

אסורה מפני מראית העין וכמאן אתיא וצ"ל דאתיא כר' אליעזר בן יעקב. ור"י אומר דאפי' למסקנא דהכא אתי שפיר דהאי חורגתא כשהיא גדילה בין האחין יודעין העולם שאינה אחותם אבל אשת (חורגו) [חמיו] שאינה עומדת אצלו אין נותנין העולם לב להבחין א"כ (איכא לאו כיון) [אתו למימר] שאשתו של זה אמו של זו. אבל אמרי' בירושלמי החורג והחורגת שגדלין זה עם זה אסורין לינשא ר' חנינא בן יודן או' יתנסבון באתרא דלא חכמין להון פי' ינשאו עצמן במקום שאין מכירים אותן וחולק על תלמוד שלנו שמתירין בלאו הכי:

לקט שכחה ופיאה שעשאן בגורן הוקבעו. פ"ה עני שכנס הרבה ביחד ועשה מהן כרי הוקבעו למעשר מדרבנן דמאן דחזי סבר שגדל בשדהו. וה"מ בשדה שכינסן בשדה ולא ידעו הכל שנתכנס מעט מעט וסבורין שגדל שם אבל בעיר כל שכניו ראו שכינם על יד על יד ויודעין שהם של לקט שכחה ופאה ופטור מן המעשר כדאמרי' בסיפרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך מי שאין לו חלק ונחלה הוא בא ונוטל מעשר ראשון שלו יצאו לקט שכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך שאף לעניי לוים הם מופקרין כלשאר עניי ישראל ל"ה:

דף מד:

סח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו. פ"ה סח בין הנחת תפלין של יד להנחת תפלין של ראש עבירה היא בידו אם לא חזר וברך דהכי אמרי' במנחו' סח מברך שתים לא סח מברך אחת פ"ה במנחות בפ' הקומץ דמברכין להניח תפלין לשל יד [ועל של ראש] לא מברך כלל אם לא סח בנתים אבל אם סח מברך על של ראש על מצות תפלין. ול"נ לר"ת דבפ' הרואה דקא חשיב מאה ברכות דחייב אדם לברך בכל יום קא חשיב להניח תפלין ועל מצות תפלין וכי ס"ד דלא נתקן אלא היכא דסח בנתים. ומיהו י"ל דמיירי בשני בני אדם אחד יש לו תפלין של יד ואחד יש לו תפלין של ראש. ור"ת אומר דמברכין להניח תפלין לשל יד ועל מצות תפלין לשל ראש היכא דלא סח ואם סח בנתים מברך לשל ראש להניח תפלין ועל מצות תפלין. ולפי זה היכא דאין לו תפלין של יד מברך על של ראש שתים דהא הוי כאילו סח בנתים:

סליק